

بررسی تاثیر پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی (مطالعه موردی : دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی)

روح الله جداوی^۱

^۱ کارشناس ارشد مدیریت دولتی

چکیده

در سال های اخیر به منظور بررسی تاثیر گفتمان مقاومت اسلامی در موفقیت و صدور انقلاب اسلامی به سایر کشورهای جهان، قدم های بسیاری توسط اندیشمندان مسلمان و سازمان های نشر آثار اسلامی مختلف برداشته شده است. در این میان دانشگاه آزاد اسلامی خاصه دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی در همین راستا همایش هایی برگزار نموده و با نوشتن مقالات و پایان نامه هایی (استقرار نظام پایش) به بررسی این موضوع پرداخته است. از این رو، هدف مقاله حاضر، بررسی تاثیر پژوهش های دانشگاهی بر گسترش مقاومت اسلامی (مطالعه موردی : دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی) است. جامعه آماری پژوهش جهت آزمون الگو، شامل جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد (تحصیلات تکمیلی) دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی به تعداد ۱۹۵۳ نفر می باشد. که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۳۰۱ نفر حاصل شد. مقاله حاضر از نوع توصیفی - هبستگی است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش، ترکیبی از مطالعات کتابخانه ای و میدانی است و ابزار گردآوری اطلاعات، بررسی اسناد و مدارک، مصاحبه و پرسشنامه است. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از روش آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. کلیه تحلیل های آماری این پژوهش بوسیله نرم افزار SPSS انجام شده است. در این تحقیق برای بدست آوردن اطلاعات از جامعه آماری، از دو پرسشنامه استفاده گردیده است که هر دو پرسشنامه محقق ساخته می باشند. یافته های پژوهش حاکی از آن است که پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی، تاثیر دارد. در پایان نیز پیشنهادهای پژوهش ارائه شده است.

واژه های کلیدی: پژوهش های دانشگاهی، گفتمان، مقاومت اسلامی

۱- مقدمه و بیان مسئله

بدون شک یکی از حوادث مهم تاریخ ایران و جهان در قرن بیستم، سقوط نظام شاهنشاهی و پیروزی انقلاب اسلامی در کشور ایران است. چرا که به باور بسیاری از تحلیلگران سیاسی علی‌الخصوص سیاست مداران انگلیسی و امریکایی سقوط نظام پهلوی غیرممکن است و این رژیم می‌تواند با زندانی و نابودکردن معترضین مثل گذشته به حیات خود ادامه می‌دهد. علیرغم این اطمینان از سوی تحلیلگران سیاسی این پیروزی در بهمن ۱۳۵۷ اتفاق افتاد. این پیروزی و تحولات بعد از آن نه تنها نظام و سلطه استبدادی در ایران را برای همیشه از بین برد بلکه پایه‌های استبداد، دیکتاتوری و خشونت در منطقه خاورمیانه و بطور کلی تمام جهان را متزلزل نموده و زمینه بیداری اسلامی ملل مسلمان و حتی غیر مسلمان را هم فراهم نمود. انقلاب اسلامی ایران با اتکای به قدرت و نیروی مردمی بر اساس تعلیمات دینی و اسلامی به رهبری شخصیتی مذهبی در شرایطی به پیروزی رسید که هزاران سال از عمر نظام استبدادی در این کشور می‌گذشت. وقوع یک انقلاب با شعارهای "استقلال"، "آزادی"، "جمهوری اسلامی" و نه "شرقی" نه "غربی" "جمهوری اسلامی" توانست در قرن بیستم الهام‌بخش این نوید به جهانیان باشد که سرنگونی یک رژیم حتی رژیم‌های استبدادی و دیکتاتوری بدون جنگ، خونریزی، کودتا و حمایت ابرقدرت‌ها میسر و شدنی است. از طرفی رهبری قاطع و کارآمد حضرت امام در برخی حوادث بعد از انقلاب مانند تسخیر لانه جاسوسی امریکا توسط دانشجویان پیرو خط امام که در ۱۳ آبان ۱۳۵۸ اتفاق افتاد؛ موجب شد تا اولاً هیبت استکبار جهانی در انظار عمومی شکسته شود و ثانیاً ملت‌های ضعیف، احساس قدرت، بالندگی و شخصیت کنند. «مقامات امریکایی درگیر در بحران، به این نکته اعتراف کردند که پرستیژ بین‌المللی خود را پس از این اتفاق در خطر دیده‌اند. این در حالی بود که امریکا با استراتژی «ایجاد ترس به کمک هیبت بین‌المللی خود»، سال‌ها بر جهان حکومت کرده بود و شکستن این هیبت، به عنوان نتیجه تسخیر سفارت آمریکا به دست دانشجویان، دستاورد بزرگی برای انقلاب اسلامی ایران بود» (نوروزی، ۱۳۸۷: ۷). «انقلاب اسلامی در ایران نور امیدی در دل مردم آزادی‌خواه در منطقه ایجاد نمود و مردم منطقه متوجه گردیدند با بهره‌برداری از نظریه مقاومت و مکتب نوع‌دوستی دینی به مختصات مکتب مقاومت، ابعاد دقیق‌تری بخشیده و در عین حال به آزادی دست یابند. بزرگی تاثیر مکتب مقاومت که از ایران سرچشمه گرفته است فراتر از کشورهای منطقه و در وسعت کل کشورهای جهان خود را نمایانده است و با پیمودن و در نوردیدن جغرافیای طبیعی و تبدیل به زیرساخت معنوی، تعیین خاصی را پیدا نموده است» (باقری و همکارش، ۱۳۹۸: ۳۵۴). باید اذعان داشت این پیروزی به نوعی تمام نظریه‌های اندیشمندان غربی که متکی بر تغییر و سرنگونی یک رژیم با انقلاب خشونت‌آمیز بودند را ملغی کرد. آنچه مسلم است گفتمان^۱ مقاومت^۲ اسلامی عامل اصلی این پیروزیها و موفقیت‌ها بوده است. «اسلام‌گرایی پایه اصلی گفتمان ایران پس از انقلاب است» (پرویزی، ۱۴۰۰). بررسی اوضاع پیش از انقلاب نشان می‌دهد که گفتمان‌های لیبرالیستی و کمونیستی هم، در ایران وجود داشتند؛ سردمداران و رهبران آنها تلاش می‌کردند با زور یا با اعمال نفوذ در عناصر داخلی، تفکرات و اندیشه‌های خود را به مردم ایران القاء کنند. شاید در این میان به استناد برخی منابع، این تفکرات، موفقیت‌هایی هم کسب کرده باشند؛ اما آنچه مسلم است در میان همه این تفکرات و اندیشه‌ها "گفتمان مقاومت اسلامی" گفتمان غالب و پیروز بوده است. پیروزی انقلاب اسلامی و مردمی ایران به رهبری شخصیتی روحانی و مذهبی در بهمن سال ۱۳۵۷ خود بیانگر غلبه و پیروزی گفتمان مقاومت اسلامی بر گفتمان‌های لیبرالیستی و کمونیستی است. بعد از پیروزی انقلاب و در سال‌های اخیر به منظور بررسی تاثیر گفتمان مقاومت اسلامی در موفقیت و صدور آن به جهانیان گام‌های بسیاری توسط اندیشمندان مسلمان و سازمان‌های نشر آثار اسلامی مختلف برداشته شده است. در این میان دانشگاه آزاد اسلامی خاصه دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی کرمان در این راستا همایش‌هایی برگزار نموده و با نوشتن مقالات و پایان‌نامه‌هایی به بررسی این موضوع پرداخته است. این نوشتار با محور قرار دادن آن فرض مطرح شده که پژوهش-های دانشگاه آزاد اسلامی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی تاثیر دارد، به بررسی این موضوع پرداخته است. پس این

^۱ Discourse^۲ Resistance

پژوهش در امتداد این پرسش آغازین که: آیا پژوهش های دانشگاه آزاد اسلامی در گسترش گفتمان مقاومت اسلامی تاثیر داشته است؟ ادامه خواهد داشت.

۲- روش تحقیق

۲-۱- روش شناسی تحقیق:

باتوجه به موضوع مورد بررسی در این تحقیق و تحلیل آن که افراد می باشند، روش تحقیق این مطالعه از نوع روش های تحقیق کمی در قالب روش پیمایشی می باشد. این تحقیق از نظر هدف یک تحقیق کاربردی است و از نظر ماهیت و روش یک تحقیق توصیفی از نوع همبستگی است.

۲-۲- جامعه آماری:

جامعه آماری عبارت است از مجموعه ای از افراد یا واحدها که دارای حداقل یک صفت مشترک باشند. معمولاً در هر پژوهش، جامعه مورد بررسی یک جامعه آماری است که پژوهشگر مایل است درباره ی صفت (صفات) متغیر واحد های آن به مطالعه بپردازد. جامعه آماری با توجه به هدف بررسی و نوع واحد مورد مشاهده می تواند به گونه های مختلف تعریف شود. تعریف جامعه آماری باید جامع و مانع باشد. یعنی این تعریف باید چنان بیان شود که از نقطه نظر زمانی و مکانی همه واحدهای مورد مطالعه را در بر گیرد و در ضمن با توجه به آن از شمول واحد هایی که نباید به مطالعه آن پرداخته شود جلوگیری به عمل آید (سرمد و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۷۷). جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد (تحصیلات تکمیلی) دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی به تعداد ۱۹۵۳ نفر می باشد.

۲-۳- نمونه و روش نمونه گیری:

نمونه بخشی از یک جامعه است. در معنای کلی هر جز یا نسبی از جامعه را می توان نمونه خواند اما در معنای مصطلح و متداول نمونه به بخشی از جامعه گفته می شود که معرف یا نماینده آن باشد، در انتخاب هر نمونه مایلیم بخشی از جامعه را به منظور پژوهش بر گزینیم که همه ویژگی های خاص جامعه را به تناسب داشته باشد. گروه نمونه، مجموعه ای از واحد های نمونه برداری است که از چارچوب استخراج می شود، داده های آزمایش از روی عناصر آن به دست می آید و برای توصیف جامعه یا استنباط درباره جامعه به کار می رود. انتخاب یک نمونه معرف با کم ترین خطا و کم ترین هزینه هنر نمونه برداری به شمار می رود (هومن، ۱۳۸۹: ۲۶۹). جهت تعیین حجم نمونه ؛ از فرمول کوکران استفاده گردید که بر اساس آن، حجم نمونه تعداد ۳۰۱ نفر می باشد که به روش تصادفی ساده انتخاب می شوند.

۲-۴- حجم نمونه از جامعه مورد نظر

به منظور تعیین حجم نمونه مورد نیاز ، از فرمول کوکران با فروض زیر استفاده شده است:

صدک نهصد و هفتاد و پنج هزارم در توزیع نرمال استاندارد $Z=1.96$

نسبت واحدهای جامعه با یک ویژگی مورد نظر P

α = خطا یا احتمال ارتکاب خطای نوع اول

d = حداکثر خطای برآورد در نظر گرفته شده

حجم جامعه $=N$

$$n = \frac{\frac{0.9604}{0.002704}}{1 + \frac{1}{19/5} \left(\frac{0.9604}{0.002704} - 1 \right)} = 301 \quad n = \frac{\frac{Z_{1-\alpha/2}^2 P \cdot q}{d^2}}{1 + \left[\frac{1}{N} \left(\frac{Z_{1-\alpha/2}^2 P \cdot q}{d^2} \right) - 1 \right]}$$

$$P=0/5$$

$$N= 1915$$

$$q=0/5$$

$$Z_{1-\alpha/2} = 1/96$$

$$d= 0/056$$

بر اساس این فرمول ، حجم نمونه بدست آمده ۳۰۱ نفر می باشد.

۵-۲-روش نمونه گیری

در این پژوهش، برای تعیین حجم نمونه، از نمونه گیری به روش طبقه ای تصادفی، متناسب با حجم طبقه استفاده شده است. این روش از نمونه گیری زمانی استفاده می شود که جامعه همگن و متجانس نباشد. هر سازمان به عنوان یک طبقه در نظر گرفته شده و به نسبت جمعیت، از افراد شاغل در آن سازمان تعدادی به عنوان حجم نمونه، با استفاده از نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شده اند (خاکی، ۱۳۸۲). نحوه محاسبه نمونه گیری از هر طبقه به صورت زیر انجام گرفته است:

$$n_i = \left(\frac{N_i}{N} \right) n$$

n:حجم کل نمونه (۳۰۱ نفر)

N: حجم کل جامعه (۱۹۵۳ نفر)

n_i:حجم نمونه گرفته شده از طبقه i ام

N_i:حجم کل طبقه i ام

توزیع پرسشنامه توسط خود محقق و با مراجعه به افراد مرتبط ،به صورت تصادفی بوده و پرسشنامه های توزیع شده در همان روز پس گرفته می شود. صرف نظر از اینکه استفاده از چه روش آمار استنباطی مورد نظر است، قدرت آن روش، به روش به کار گرفته شده برای انتخاب نمونه بستگی دارد . در صورتی که نمونه، نماینده واقعی جامعه باشد و یا به عبارت دیگر اگر نمونه دارای اریب باشد، پیش بینی صحیح و دقیق درباره پارامترهای جامعه امکان پذیر نخواهد بود.

۶-۲- ابزار و روش جمع آوری اطلاعات

ابزار سنجش و اندازه گیری وسایلی هستند که محقق به کمک آنها می تواند اطلاعات مورد نیاز برای تجزیه و تحلیل و بررسی پدیده مورد مطالعه و نهایتاً کشف حقیقت گردآوری نماید (حافظ نیا، ۱۳۸۲: ۱۴۴). در این پژوهش از روش های زیر برای جمع آوری اطلاعات استفاده گردید. ۱- مطالعات کتابخانه ای: بررسی کتب و مطالعات مرتبط و جستجوی اینترنتی به منظور جمع آوری اطلاعات ترکیبی از این روش، عمدتاً به منظور مطالعه ادبیات موضوع و بررسی سوابق تحقیق استفاده شد. ۲- مصاحبه: استفاده از این روش به دلیل غنای بیشتر در اخذ اطلاعات می باشد. ۳- پرسشنامه: بخش مهم داده های تحقیق با استفاده از پرسشنامه گردآوری شد. پرسش نامه مجموع سوالهای از قبل تدوین شده است که پاسخ دهندگان، پاسخ های خود را درون دامنه ای از گزینه های معین انتخاب می کنند (دانایی فرد، ۱۳۸۶: ۳۵۳). در این تحقیق برای بدست آوردن اطلاعات از جامعه آماری و به منظور آزمون فرضیه ها از دو پرسشنامه استفاده گردید. که به ترتیب عبارتند از:

الف - پرسشنامه اول:

این پرسشنامه مربوط به تناسب شاخص ها با مولفه های شناسایی شده پژوهش های دانشگاهی است که دارای ۱۶ سوال است. در این پرسشنامه: بعد ملی پژوهش های دانشگاهی، ۸ سوال و بعد بین المللی پژوهش های دانشگاهی نیز دارای ۸ سوال می باشد. لازم به ذکر است که این پرسشنامه طیف گزینه های خیلی کم تا خیلی زیاد را در بر می گیرد و از یک تا پنج نمره گذاری شد.

ب - پرسشنامه دوم:

این پرسشنامه مربوط به سنجش متغیر گفتمان مقاومت اسلامی است. که دارای ۱۸ سؤال (در سه سطح دانش ، نگرش و منش (رفتار)) می باشد. طیف این پرسشنامه گزینه های خیلی کم تا خیلی زیاد را در بر می گیرد و از یک تا پنج نمره گذاری شد.

۷-۲- روایی و پایایی ابزار سنجش**۱-۷-۲ روایی**

روایی از واژه روا به معنی جایز و درست گرفته شده، به معنای صحیح و درست بودن است. مقصود از روایی آن است که آیا ابزار اندازه گیری می تواند خصیصه و ویژگی که ابزار برای آن طراحی شده است را اندازه گیری کند یا خیر؟ موضوع روایی از آن جهت اهمیت دارد که اندازه گیری های نامناسب و ناکافی می تواند هر پژوهش علمی را بی ارزش سازد و ناروا سازد (خاکی، ۱۳۸۹: ۲۴۴)

برای تعیین روایی، پرسشنامه که در اختیار خبرگان به تعداد ۵ نفر (از اساتید دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی) قرار گرفت تا در خصوص مناسب بودن پرسشنامه اعلام نظر نمایند، پس از محاسبات انجام شده، میزان روایی پرسشنامه پژوهش های دانشگاهی ۹۱.۲۵٪ و میزان روایی پرسشنامه گفتمان مقاومت اسلامی ۹۲.۶۰٪ بدست آمد.

۲-۷-۲ پایایی

مقصود از پایایی آن است که اگر ابزار اندازه گیری را در یک فاصله زمانی کوتاه چندین بارو به گروه واحدی از افراد بدهیم، نتایج حاصل نزدیک به هم باشد (خاکی، ۱۳۸۹: ۲۴۵). به منظور تعیین پایایی، از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. ضریب پایایی پرسشنامه پژوهش های دانشگاهی ۰/۹۰ و ضریب پایایی پرسشنامه گفتمان مقاومت اسلامی ۰/۸۷ محاسبه گردید.

۸-۲- روش جمع آوری داده ها

برای جمع آوری داده ها، به تعداد ۱۰ پرسشنامه در بین خبرگان توزیع شد و نهایتاً ۵ پرسشنامه جمع آوری گردید. همچنین ۳۰۱ پرسشنامه در بین دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی توزیع شد که همه آن ها جمع آوری گردید..

۹-۲- روش تجزیه و تحلیل داده ها

در این پژوهش داده ها در دو بخش آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند که عبارتند از:

الف- آمار توصیفی: داده های تحقیق با استفاده از میانگین، میانه، مد، جدول فراوانی، درصد فراوانی و نمودارهای میله‌ای (ستونی)، نمودار جعبه‌ای توصیف شد.

ب- آمار استنباطی: در تحقیقات رفتاری ابتدا جهت پاسخگویی به این سؤال که آیا گروه نمونه تحت بررسی به جامعه مورد نظر تعلق دارد در مورد خصوصیات جامعه آماری از آزمون های استنباط آماری استفاده می شود (شیولسون، ۱۳۹۳). سپس با بررسی نمونه نسبت به جامعه آماری استنباط می گردد به همین لحاظ در پژوهش حاضر برای همبستگی بین متغیرها آزمون همبستگی همچنین نمودارهای پراکنش و تحلیل رگرسیون مورد استفاده قرار گرفتند و کلیه تحلیل های آماری تحقیق توسط نرم افزار SPSS انجام گرفت.

۳- تعریف مفاهیم**۱-۳- تعاریف نظری واژه ها**

الف- پژوهش های دانشگاهی:

در پژوهش دانشگاهی، پژوهشگران ناظر بر مسئله، به پژوهش می‌پردازند. در پژوهش‌های دانشگاهی (حرفه‌ای) تغییرات بر اساس فرضیه‌های مخرانه شکل می‌گیرد. در پژوهش‌های دانشگاهی، یافته‌های پژوهشگران را مورد ارزشیابی قرار می‌دهند. (نجفی، ۱۳۹۹: ۶)

ب. گفتمان مقاومت اسلامی :

«مقاومت: در لغت به معنی ایستادگی و برابری و مقابلی، مقاومه، پافشاری، ایستادگی، استقامت و پایداری به کار رفته است» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۳۵).

۲-۳- تعاریف عملیاتی واژه ها:

پژوهش های دانشگاهی: برای سنجش آن از پرسشنامه (۱۲ سوالی) محقق ساخته استفاده شده است که این پرسشنامه، پژوهش های دانشگاهی را از طریق مولفه های آن یعنی بررسی در دو عرصه ملی و بین المللی مورد ارزیابی قرار داد. نمره ای که آزمودنی ها در مقیاس لیکرت به این پرسشنامه داده اند وضعیت پژوهش های دانشگاهی را مشخص نموده است. گسترش گفتمان مقاومت اسلامی: برای این متغیر نیز از پرسشنامه (۱۵ سوالی) محقق ساخته استفاده شده است که این متغیر را، از طریق مولفه های: سطح دانش، سطح نگرش و سطح منش (رفتار)، مورد ارزیابی قرار داده است. نمره ای که آزمودنی ها در مقیاس لیکرت به این پرسشنامه می دهند وضعیت گسترش گفتمان مقاومت اسلامی را مشخص کرده است.

۳-۳- متغیرهای تحقیق:

متغیر، ایده اصلی در یک پژوهش بوده و مفهومی است که تغییر می کند (نیومن، ۲۰۰۶: ۷۷)، در واقع، متغیر شامل هر چیزی است که بتواند ارزش های گوناگون و متفاوت بپذیرد. این ارزش ها می تواند در زمان های مختلف برای یک شخص یا یک چیز، متفاوت باشد یا این که در یک زمان برای اشخاص یا چیزهای مختلف، تفاوت داشته باشد (سکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۵). در این پژوهش، متغیرها به دو دسته متغیر پیش بین و متغیر ملاک تقسیم می شوند.

الف) متغیر پیش بین:

متغیر پیش بین^۵، متغیری است که به گونه ای مثبت یا منفی بر متغیر ملاک تاثیر می گذارد، یعنی وقتی متغیر پیش بین وجود داشته باشد، متغیر ملاک نیز وجود دارد و هر مقدار افزایش یا کاهش در متغیر پیش بین روی دهد، در متغیر ملاک نیز افزایش یا کاهش روی خواهد داد. در این تحقیق پژوهش های دانشگاهی به عنوان متغیر پیش بین در نظر گرفته شده است.

ب) متغیر ملاک یا هدف:

متغیر ملاک^۶، متغیری است که هدف پژوهشگر تشریح یا پیش بینی تغییرپذیری در آن است. به عبارت دیگر متغیر ملاک، متغیری است که تغییرات آن تحت تاثیر متغیر پیش بین قرار می گیرد (خاکی، ۱۳۹۰: ۹۷). در این تحقیق گسترش گفتمان مقاومت اسلامی، به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است.

۴- چارچوب نظری

گسترش گفتمان مقاومت اسلامی (متغیر ملاک) و متغیری است که تلاش می شود تغییرات آن توسط متغیر پژوهش های دانشگاهی (به عنوان متغیر پیش بین) تعبیر، تفسیر و تشریح شود. در مبانی نظری، نظریه سامان اجتماعی بلومر، نظریه چارچوب گافمن، نظریه ملکه و میدان بورديو و نظریه نسبیت چشم انداز کارل مانهایم مطرح گردید. چرا که همه ی این نظریه پردازان در نظریات خود، جامعه را دارای ساخت می دانند؛ «گافمن این ساخت را چارچوب، بورديو، میدان و بلومر آن را سامان نام می نهد که در این میان لازم است بدانیم مارکس هم در نظریه شناخت خود این ساخت را شیوه تولید می نامد و در نظریه ساختاربندی گیدنز هم این ساخت وجود دارد. جامعه یک ساخت یا سامان است. این سامان در درون خود عناصری دارد که این عناصر با یکدیگر در ارتباط هستند و در ارتباط با هم شکل می گیرند. مادام که این عناصر با یکدیگر هم خوانی دارند، نظم در جامعه برقرار می شود. پس این عناصر در ارتباط با هم و در ارتباط با خود سامان، مفصل بندی می شوند. حال اگر یکی از این عناصر یا همه این سامان تغییر کند مفصل بندی عناصر جزئی نیز تغییر می کند. یکی از این عناصر جزئی در این سامان، معرفت علمی است. گفتمان مقاومت اسلامی تا پیش از انقلاب اسلامی اگر مطرح هم بود مسلماً در خفی و در مجالس وعظ عالمان و مراجع دینی به آن پرداخته می شد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، حضرت امام خمینی (ره) بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران توانست گفتمان اسلامی از خفی خارج کرده و آن را پشتوانه انقلاب مردمی کشور ایران کند در برهه ای از زمان که بعد از جنگ جهانی دوم اگر چه میان امریکا و اتحاد جماهیر شوروی سابق جنگ نظامی و فیزیکی در نگرفته بود اما ایدئولوژی های این دو ابرقدرت جهانی در مقابل یکدیگر بودند. این دو ابرقدرت براساس خط مشی و ایدئولوژی خود درگیر

Neuman

Sekaran

Predictor Variable

Response Variable

جنگی بودند که دانشمندان علوم سیاسی از آن به عنوان جنگ سرد یاد می کنند. این دو ابرقدرت با تقسیم بندی جهان به دو بلوک شرق و غرب به منظور غلبه بر یکدیگر و گسترش فرهنگ وایدئولوژی خود ایجاد کننده دو گفتمان کمونیستی و لیبرالیستی بودند. پیروزی انقلاب اسلامی با اتکاء به دین مبین اسلام، قرآن، سنت رسول الله و پشتوانه مردمی، در منطقه خاورمیانه و جهان، نوعی گفتمان اسلامی بوجود آورد که پایه های دو گفتمان کمونیستی و لیبرالیستی را متزلزل ساخت. بنابراین ما در شرایطی باید به بررسی تاثیر پژوهش های دانشگاهی در گسترش گفتمان اسلامی بپردازیم که انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ هجری شمسی به پیروزی رسیده است و دوران پختگی خود را از سرگذرانیده و وارد چهل سال دوم خود گردیده است؛ در عین حال تا سال ۱۹۹۱ میلادی که زمان فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی است شاهد رویارویی دو بلوک شرق و غرب بودیم آنچه مسلم است این رویارویی در ادبیات و نظریات اندیشمندان و محققین بی تاثیر نبوده است. پژوهش های دانشگاهی انجام شده که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در این معرفت علمی و در این سامان اجتماعی انجام شده، تاثیراتی بنیادین در گسترش گفتمان اسلامی و مانایی آن داشته است. سامانی که، خواست و اراده ی ایرانیان به گسترش آن در منطقه خاورمیانه و کل جهان بوده است؛ از طرفی پیروزی انقلاب اسلامی ایران و سرنگونی استبداد در ایران، زمینه بیداری اسلامی را در میان سایر ملل ایجاد کرده است؛ بطور قطع باید اذعان داشت در کل جهان زمینه پذیرش نوعی گفتمان جدید بنام گفتمان مقاومت اسلامی فراهم و میسر شده است. در "تحلیل گفتمان فوکو" مطرح شده است که: از نظر فوکو گفتمان، پدیده، مقوله یا جریانی است که دارای زمینه ای اجتماعی است. مطالب، گزاره ها و قضایای مطرح شده، بستگی به این نکته دارند که کی، کجا، چگونه، توسط چه کسی، له یا علیه چه چیزی یا چه کسی گفته شده اند. به عبارت دیگر بستر زمانی و مکانی سوژه های استفاده کننده هر گزاره و قضیه، شکل، نوع و محتوای هر گفتمان را تعیین می کند. (کچویان، ۱۳۸۲: ۵۶) گفتمان در زمان و در ارتباط با شرایط عینی مولد گفتمان تولید می شود، مولد گفتمان از طریق نظام زبان هستی خود را نمایان می سازد. (مک دائل، ۱۳۸۰: ۵۲) گفتمان بر سازنده و شکل دهنده حقیقت است و این قابلیت را دارا است که ارزش ها و هنجارها را با اقتدار و زور به دیگران منتقل سازد. (کچویان، ۱۳۸۲: ۴۳-۴۲) گفتمان ها طی زمان دستخوش تغییر شده و در نتیجه گفتمان های رقیب و متضاد ظهور می کند. (برنز، ۱۳۸۲: ۱۸-۱۷) «(بیرقی فرد، ۱۳۹۵)

۱-۴- مبانی نظری متغیر پژوهش های دانشگاهی

«واژه گفتمان برگرفته از عبارت فرانسوی Discourse و واژه لاتین Discourses» معنی گفت و گو است. در پرتو تحلیل گفتمان هر واژه به تنهایی مفهوم ویژه ای را احراز نموده و در قالبهای مختلف زبانی و فرازبانی هویدا میشود، (بشیر ۱۳۸۵: ۱۴). میتوان گفت که تحلیل گفتمان بیش از هر چیز میکوشد تا معنا را کشف و از علت کاوی دوری کند. «گفتمان مقاومت» یا «گفتمان عمومی را گاهی دیپلماسی مردمی، دیپلماسی آشکار و یا قدرت نرم می نامند. در محافل علمی و دانشگاهی و در سیاست خارجی، آمریکا، بیش از هر کشور دیگری به آن پرداخته شده است. به باور جین بیگلر (۲۰۰۵) نکات با اهمیت در دیپلماسی عمومی این است که چگونه میتوان با جلب نظر مردم یا بخشی از (مردم) برای اعمال فشار بر دولت هایشان، در جهت حمایت از اهداف مورد نظر دست یافت فرهنگی، ۱۳۸۲ (۱۲). بریج (۲۰۱۰)، می گوید دیپلماسی شامل ارتباطات میان مقامات دولتی بوده و برای ارتقای سیاست خارجی با توافقات رسمی یا ترتیبات ضمنی طراحی شده است همچنین دیپلماسی از مجاری گوناگونی افزون بر نمایندگی های کشورها در سرزمینهای دیگر به اجرا در می آید وایت (۲۰۰۱)، از بررسی این تعاریف چنین استنباط میکند که دو برداشت متفاوت از دیپلماسی وجود دارد: دیپلماسی به مانند فرایند روابط و دیپلماسی به عنوان فن یا هنر. ابزار برایان وایت با درک درست این تفاوت معتقد است که میتوان از دو منظر کلان و خرد به دیپلماسی

نگریست و به تعریف آن پرداخت. از منظر کلان چشم انداز سیاست جهانی دیپلماسی فرایند ارتباطات میان کنشگران بین المللی برای حل و فصل کشمکشهای جهانی با گفت و گو و با هدف جلوگیری از وقوع جنگ است. از این منظر دیپلماسی به آشکالی از همکاریهای دولتها اشاره دارد که با هدف مدیریت و استقرار نظم در نظام جهانی و جلوگیری از تبدیل کشمکشها به جنگ صورت می گیرد. اما از منظر خرد چشم انداز سیاست خارجی)، دیپلماسی به عنوان یک ابزار در کنار دیگر ابزارها مانند نیروی نظامی تعریف میشود که در راستای تحقق اهداف سیاست خارجی کنشگران بین المللی مورد استفاده قرار میگیرد. هانس تاچ، (۲۰۰۵)، نویسنده کتاب «ارتباط با جهان»، دیپلماسی عمومی را تلاشهای رسمی دولت برای شکل دهی محیط ارتباطات در خارج می داند؛ به گونه ای که سیاست خارجی توان اجرا بیابد و میزان ناآگاهیها و شناخت - های نادرست از روابط پیچیده میان کشورها کاهش یابد. گفتمان مقاومت یا عمومی به عنوان یکی از ابزارهای دیپلماسی و سیاست، از اصول، اهداف و مبانی رفتار سیاسی و سیاست خارجی متأثر است. از سوی دیگر، به دلیل آن که سیاست خارجی یکی از حوزه های روابط بین المللی است، تحت تأثیر نگرش و ماهیت یک مکتب نسبت به ماهیت روابط خارجی و بین المللی قرار دارد (دبیری ۱۳۷۴: ۶۳). در رویکرد شهید سلیمانی جهت گیری سیاست خارجی دولت اسلامی تحت تأثیر ماهیت درونی و روابط خارجی و بین الملل قرار دارد و این جهت گیری به نوبه خود ماهیت دیپلماسی را تعیین می کند. ماهیت روابط خارجی از یک سو و اصول و مبانی سیاست خارجی، چهره واقعی دیپلماسی اسلامی را بیان می کند. بدین ترتیب درک ماهیت دیپلماسی مستلزم تبیین دیدگاه های مطرح در نظام بینالملل است و مقایسه ایده این دیدگاه ها با دیدگاه شهید سلیمانی در زمینه دیپلماسی و رفتار سیاسی در سه ، سطح ملی منطقه ای و جهانی است (امیری، ۱۳۹۸ : ۳۲). از دیرباز دو نگرش عام و فراگیر به عنوان گفتمان غالب نظریات سیاست خارجی در نظریه پردازی در حوزه سیاست خارجی و نحوه رفتار سیاسی کشورها مؤثر بوده است. گفتمان رئالیسم و ایدئالیسم که هر یک از نظر فلسفی و انسان شناسی متفاوتی به تحلیل و مطالعه مسائل بین المللی و سیاست خارجی پرداخته و در نهایت هر یک از آنها برداشتی خاص را از ماهیت نظام بین الملل و روابط خارجی عرضه کرده اند. دولت اسلامی در مطالعه سیاست خارجی ناگزیر است تا پیش از همه ماهیت روابط خارجی و نظام بین المللی را روشن سازد؛ زیرا تبیین ماهیت روابط خارجی و نظام بین الملل و نحوه نگرش مکاتب و نظریات در این زمینه به صورت تبعی دیگر مسائل حوزه سیاست خارجی تأثیر خواهد داشت (مورگنتا، ۱۳۷۴: ۱۰۵). از دیدگاه رئالیسم سازوکار صلح در چارچوب نظریه موازنه قوا و بازدارندگی مطرح میشود که بیشتر خصلتی اجبارگونه و غیرارادی دارد. مکتب ایدئالیسم به دور از تعارضها تحلیل میکند. در این برداشت ماهیت روابط اجتماعی بر محور اخلاق استوار است. جنگ زاییده نادیده انگاشتن اخلاق و اصول انسانی است. تعالیم و آموزه های اسلامی با اتخاذ موضع میانه در مورد سرشت و ماهیت انسان، روابط اجتماعی را با جنگ و صلح همراه می داند. جنگ برای برتری جویی و صیانت ذات، جنگ برای ارضای کسب قدرت و انحصارگرایی و جنگ برای رفع تبعیض و تحقق عدالت اجتماعی و در مجموع از نظر اسلام جنگ معلول عدم تعادل رابطه فطرت و غرایز انسانی است که در آن غرایز بر فطرت چیره میگردد (قوام ۱۳۷۹: ۷۲) از نظر اسلام، سازوکار صلح، قطع ریشه های جنگ است که بیشتر با ایجاد رابطه منطقی میان غرایز و فطرت صورت می گیرد. سرشت انسانها از جنگ نفرت دارند و به صلح و ثبات علاقه مندند. اما در غریزه برتری طلبی و قدرت جویی گاه این خواست عمیق فطری زیر پا نهاده و روابط اجتماعی را به تعارض و جدال میکشاند بهزادی (۱۳۸۶: ۵۵) بنابراین در گفتمان مقاومت یا دیپلماسی عمومی شهید سلیمانی نه آن گونه که رئالیستها میاندیشند جنگ اصل است و نه آن گونه که ایدئالیست ها باور دارند صلح همیشگی است. از نظر گفتمان مقاومت شهید سلیمانی، پدیده جنگ و صلح واقعیت عینی تاریخ بشر را تشکیل میدهند. در روابط خارجی نیز اصل بر صلح و همزیستی مسالمت آمیز قرار

دارد. برای فهم نظام یافته گفتمان مقاومت شهید سلیمانی و سطوح مختلف آن الگوی نظری بر ساخته گافمن و هابرماس ارائه می شود. گفتمان مقاومت خلأ صورت نمی گیرد بلکه در یک فضا است که اروین گافمن آن را «صحنه» می نامد. صحنه محیطی است که ارتباط در درون و برون آن انجام می گیرد (جورج رتیزر، ۱۳۸۳: ۹۲) «امیری و همکارش، ۱۳۹۸».

۲-۴- مبانی نظری متغییر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی

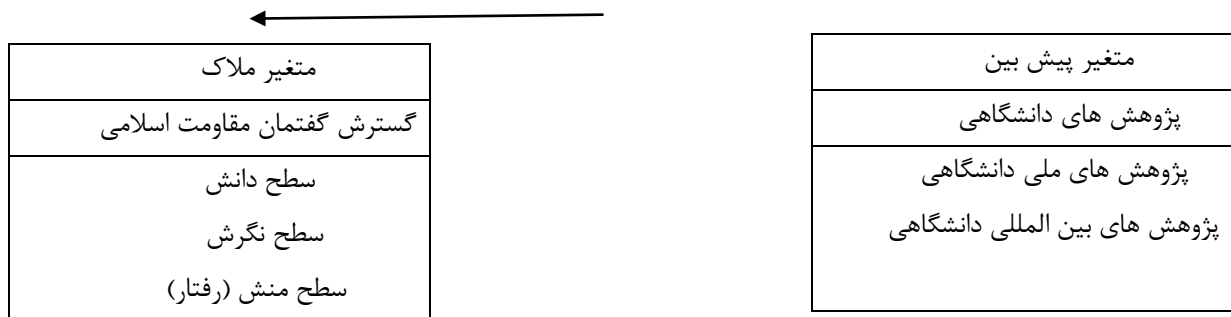
در این نظریه، پدیده اسلام گرایی حاصل تقابل نیروهای گفتمانی برای معنادار کردن واقعیت اجتماعی است. در نظریه گفتمان مقاومت فرض بر آن است که گفتمان مدرنیزاسیون برخی از نیروهای اجتماعی را در جوامع اسلامی به حاشیه رانده یا سرکوب کرده است و همین نیروهای اجتماعی سرکوب شده با تولید دانش و صورت بندی معرفت معترض، در برابر هژمونی گفتمان غالب مقاومت میکنند اسلام سیاسی روایتی است که این نیروهای اجتماعی سرکوب شده از اسلام به دست میدهند و به این ترتیب گفتمان مدرنیته غربی را به چالش می کشند. مهم ترین ویژگی اسلام گرایان به دست دادن روایتی سیاسی از اسلام است. بر این اساس، اسلام سیاسی حاصل ایدئولوژی و عقلانیت نیروهای اجتماعی است که در فرایند گفتمان مدرنیته جذب نشده و به حاشیه رانده شده اند. این نیروها و گروه های اجتماعی با صورت بندی گفتمانی که بر آموزه ها و متون اسلامی و اصول و عقلانیت مذهبی خاصی استوار است، متحد شده اند و در برابر گفتمان غالب می ایستند. تفاوت این نظریه در تبیین واقعه، واقعه اسلام گرایی با نظریه های مد. مدرنیزاسیون و عرفیت زدایی در این است که این نظریه نگاهی ذات گرایانه به اسلام گرایی ندارد و آن را پدیده ای برساخته تحولات اجتماعی و تاریخی و نیروهای آن میداند نظریه مدرنیزاسیون نگاهی ذات گرایانه به انسان و جامعه دارد و بر آن است که فرایند مدرنیته غربی جریان طبیعی و ذاتی عقل بشری است که در جهت پیشرفت و توسعه انسانها در حرکت است و اسلام گرایی انحراف از این مسیر طبیعی است. نظریه عرفیت زدایی نیز با نگاهی ذات گرایانه به انسان، او را موجودی تعریف می کند که به دنبال قطعیت و ایمان به آن است و این ویژگی را ذاتی بشر و جامعه می داند. در این نظریه اسلام گرایی میل طبیعی بشر به قطعیت در دوره شکاکیت و میل به عدم قطعیت در دوره مدرن است اما نظریه گفتمان مقاومت گفتمان اسلام گرایی را برساخته نیروهای اجتماعی ای میداند که زیر سلطه گفتمان مدرنیته غربی در کشورهای اسلامی، سرکوب و به حاشیه رانده شده اند به نظر یورگنسن (۱۳۸۹: ۳۰۶) تنها حاشیه های حل نشده هستند که فرض بدیهی انگاشته شدن مدرنیته غربی را آشکار می کنند و به چالش می کشند. بنابراین، از الگوی نقد حاشیه ای میتوان برای ستاندن آنچه بدیهی انگاشته شده، به نفع گروه های سرکوب استفاده کرد. این نیروهای اجتماعی به حاشیه رانده و سرکوب شده برای مقابله با سلطه گفتمان مدرنیته غربی به صورت بندی گفتمان مقاومت می پردازند. اسلام گرایی نیز به عنوان گفتمان سرکوب و به حاشیه رانده شده میتواند گفتمان بدیهی انگاشته شده مدرنیته غرب را به چالش بکشد. این گفتمان میتواند به واقعیت موجود به شکل دیگری معنا ببخشد و نیز شکل دهنده ذهنیت ها و کردارهای سوژه هایش باشد. البته از نظر فوکو هر گفتمانی نمی تواند بیانهای خنثی بی طرف و ایدئال از واقعیت باشد؛ بلکه ناشی از ساختار و روابط قدرت در درون جامعه است (هال، ۱۳۸۶: ۶۲). گفتمان اسلام گرایی نیز حاصل واکنش نیروهای اسلام گرا به سلطه گفتمان مدرنیته غربی است. به این ترتیب در این نظریه برای بررسی پدیده اسلام گرایی باید به شرایط سیاسی - اجتماعی آن محیطی نظر کرد که زمینه ساز عقاید و اعمال اسلامگرایی هستند و به ترکیب نیروهای اجتماعی و روابط قدرت در آن محیط توجه کرد. حال با انتخاب این نظریه به عنوان چارچوب نظری مقاله ظهور گفتمان اسلام گرایی را براساس آن تحلیل میکنیم. بیشتر دولت های کشورهای اسلامی پس از جنگ های جهانی اول و دوم تحت تأثیر گفتمان مدرنیته غرب، "در جهت مدرنیزاسیون غربی حرکت کردند. دولتها و نخبگان این جوامع به برتری غرب ایمان داشتند این امر سبب شد ارزشها و نهادهای اسلامی علت پسرفت به

شمار آیند.» (مصلی ۱۳۸۸: ۱۱) براساس این طرح مدرنیزاسیون نیروهای سنتی و دینی را از حوزه سیاست و عرصه عمومی جامعه دور کرد برای نمونه دولتهای ناسیونالیستی - سوسیالیستی جمال عبدالناصر، انور سادات و مبارک در مصر دولتهای حبیب بورقیه و بن علی در تونس دولتهای بومدین و شاذلی در الجزایر دولتهای یحیی خان و ذوالفقار علی بوتو در پاکستان، دولت های سوکارنو و سوهارتو در اندونزی دولت انور ابراهیم در مالزی، دولت صدام در عراق، دولتهای حافظ اسد و ملک حسین در سوریه و اردن و محمدرضا شاه در ایران با اجرای مدرنیزاسیون در کشورهای خود به سرکوب و حاشیه راندن گروه های اسلام گرا پرداختند. گفتمان مدرنیزاسیون با ترویج ارزشها و هنجارهای غربی در جوامع اسلامی طبقاتی را پدید آورد که در لباس پوشیدن و رفتارهای اجتماعی از غرب تقلید می کردند. اعمال و افکار این طبقه نوظهور اجتماعی که تصمیمهای سیاسی و اقتصادی نیز اغلب در انحصار آنان بود، با ارزشهای و هنجارهای کشورهای اسلامی ناسازگار بود؛ در نتیجه نوعی شکاف بین حاکمیت نوگرا و طبقه متجدد غربی با بخشی از طبقه متوسط و پایین ایجاد شد. تقابل میان فرهنگ وارداتی غرب با نظام ارزشی مسلمانان در جوامع اسلامی، نوعی احساس خودکم بینی در مسلمانان پای بند پدید آورد ظهور گفتمان اسلام گرایی پاسخی به این حقارت و احساس ضعف مسلمانان بود. هدف اسلام گرایان اتحاد نیروهای خاموش، نازاضی و سرکوب و به حاشیه رانده شده جوامع اسلامی برای مقابله با سلطه گفتمان مدرنیته غربی است. حضور بازیگران و به ویژه اسلام گرایان در تحولات سیاسی اخیر کشورهای اسلامی آن بوده است که دولتهای سکولار با اجرای مدرنیزاسیون غربی در جوامع خود، موجب نوعی احساس شکست و ناکامی و تحقیر مردم و به حاشیه رانده شدن ارزشهای بومی و مذهبی خود شده اند مدرنیزاسیون غربی با سست کردن نظامهای ارزشی سنتی در جوامع اسلامی در بسیاری از مسلمانان این انگیزه را ایجاد کرده است که به دنبال کسب هویت و ابراز وجود خود برونند (هینس، ۱۳۸۱: ۳۴) من میم و مطالعات فرسکی بنابراین، بسیاری از مسلمانان که احساس بی هویتی و بی معنایی می کنند، جذب گروه ها و جنبش هایی می شوند که به آنها احساس توانایی، هویت و همبستگی اجتماعی ببخشند. اسلام گرایی حاصل فعال شدن نیروهای مذهبی و سنتی و نیز گروه هایی بود که در گفتمان مدرنیته غربی جذب نشده و به حاشیه رانده شده اند. این نیروها در برابر هژمونی و سلطه مدرنیزاسیون غربی که میخواهد آنها را به حاشیه براند و سرکوب کند، مقاومت می کنند. شکست ایدئولوژی سوسیالیستی و ناسیونالیستی در برابر جریان غالب مدرنیته غربی (یعنی روایت لیبرالی مدرنیته گفتمان اسلام گرایی را برای برخی گروه هایی که در فرایند مدرنیزاسیون جذب نشده بودند جذاب کرد نمونه این گروههای اسلامگرا در اخوان المسلمین مصر، سوریه، اردن و طالبان افغانستان سازمانهای مخفی القاعده، جماعت اسلامی پاکستان، حزب نجات اسلامی الجزایر، گروه النهضة تونس حزب اسلامی مالزی توسعه اسلامی اندونزی و برخی گروه های شیعه و سنی در عراق مشاهده میشود. نیروهایی که جریان مدرنیزاسیون غربی آنها را به حاشیه رانده بود و گروههای اسلام گرا نمیتوانست آنها را به خود بپیوندانند. از نظر حسن البنا، پایه گذار اخوان المسلمین مصر: «ما ملت های مسلمانیم و نه کمونیستی و نه دموکرات ما بحمد الله مسلمانیم و این [اسلام] تنها راه نجات از استعمار غرب است». او معتقد است حکومت اسلامی یکی از ارکان اسلام است و شریعت اسلام جامع انعطاف پذیر و مناسب هر مکان و زمانی است، سید قطب از رهبران اخوان المسلمین مصر، با اثر پذیری از اندیشه های مودودی میگوید دو ایدئولوژی ضد انسانی و دینی بر جهان حاکم است لیبرالیسم غربی و سوسیالیسم شرقی این دو ایدئولوژی در قالب نظام های حاکم سرنوشت اکثریت انسانها را رقم میزنند و میخواهند آنها را به بندگی خویش بکشند.» (همان ۲۲) سید قطب با طرح ایده الهی آن را ستون فقرات الگوی اسلامی و هویتی مسلمانان میداند و غرب را که دور از این تفکرات الهی است، در گمراهی می پندارد (سید، ۱۳۸۳: ۲۰). برنامه مسلمان الهی قرآنی و نبوی است و جهان غرب بدون برنامه و تنها با طغیان و طاغوت بر ما مسلط است. اسلام گرایی دنیا را به

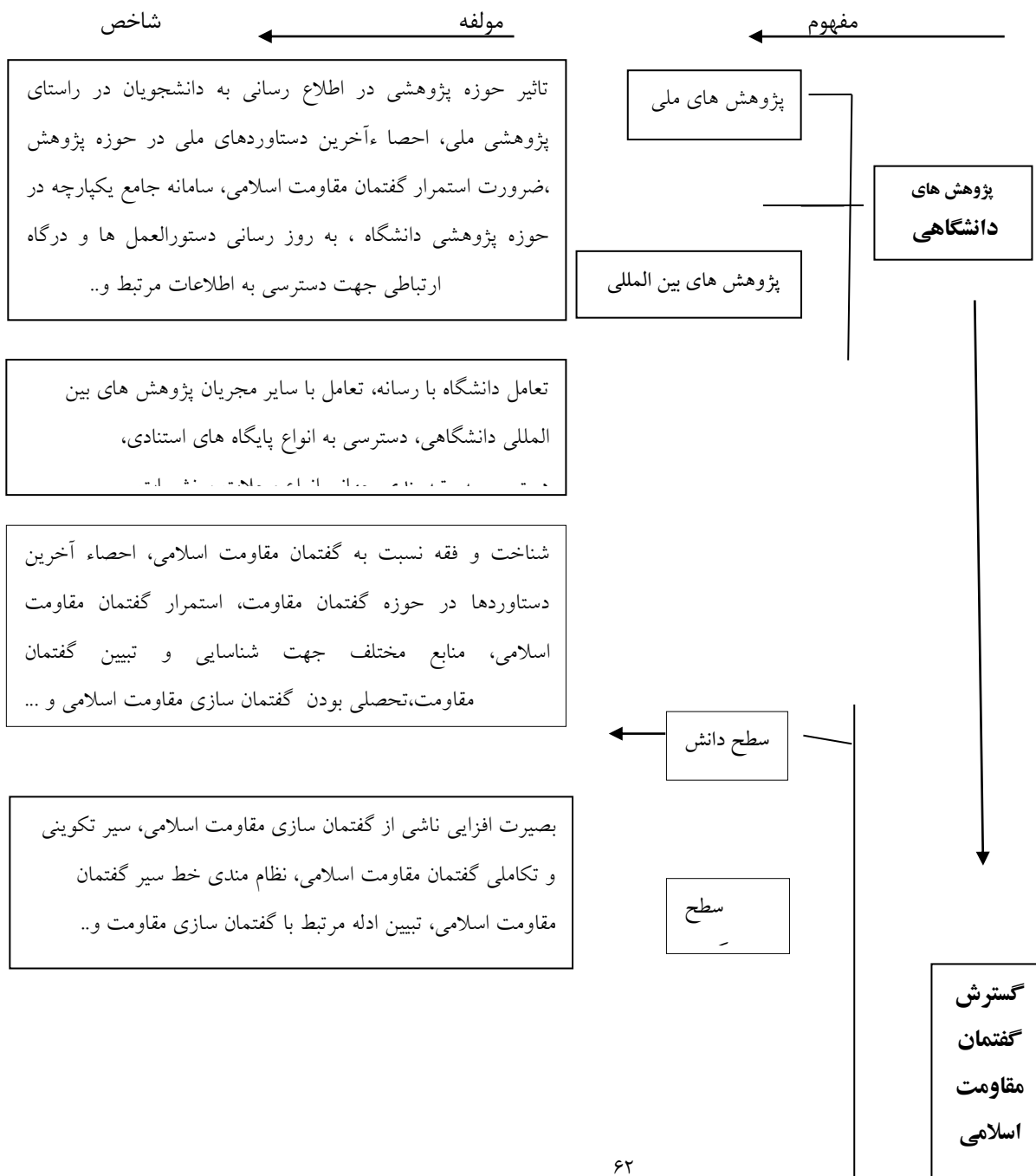
دو اردوگاه کاملاً مشخص تقسیم می کند: آنهایی که پیروان واقعی اسلام اند و آنها که در طاغوت اسیرند (همان، ۲۴). سید قطب معتقد است اسلام فقط دو جامعه را می شناسد جامعه اسلامی و جامعه جاهلی: جامعه اسلامی جامعه ای است که در قواعد، زندگی در حوزه عمومی و خصوصی از اسلام پیروی می کند جامعه جاهلی براساس این قواعد شکل نگرفته است و این تنها جامعه اسلامی که عقلانی و الهی است و تضاد با تمدن غرب که دروغین و در گمراهی است و الهی است و در تضاد با تمدن غرب (همان، ۲۵) براساس این توصیف ها اسلام گرایی گفتمانی سیاسی - اجتماعی مانند سوسیالیسم، ناسیونالیسم و لیبرالیسم است این گفتمان میکوشد اسلام را در مرکز نظام سیاسی - اجتماعی خود قرار دهد و جامعه را مطابق اصول اسلامی بازسازی کند اسلام گرایان تأسیس نظام اسلامی را مستلزم دخالت در امور همگانی و قلمرو دولت میدانند. به عبارت دیگر، اسلام گرایی طرحی سیاسی - اجتماعی است که با دست یابی به قدرت سیاسی و برپایی حکومت دینی درصدد ساختن جامعه اسلامی است (سعید (۱۳۷۹: ۲۰) اسلام گرایی در شرایطی در جوامع اسلامی ظهور میکند که ایدئولوژی های رقیبی مانند ناسیونالیسم و سوسیالیسم برای جذب نیرو و تبیین وضع موجود با شکست و روبه رو شده اند. اسلام گرایان با ارائه راه حل های قطعی و مقدس و به کمک مفاهیم اسلامی و دینی که با زبان آشنا بیان میشود، وضع موجود را بحرانی و ناعادلانه نشان میدهند راهکارهایی برای برون رفت از این بحران ارائه می کنند و نیروهای خاموش و سرکوب و رانده شده را جذب می کنند. توجه اصلی نیروهای اسلام گرا بیشتر معطوف به تعریف، مجدد تقویت و تحکیم پایه های هویت فردی و جمعی براساس تفسیری نوین از اسلام است در حقیقت اسلام گرایان اسلام را به عنوان یک دانش و عقلانیت سازمان یافته در برابر گفتمان مدرنیته غربی به کار می برند.» (فاکس ۱۳۸۹: ۴۰) همان طور که گفته شد، منبع اصلی تأمین نیروهای اسلام گرایان: طبقات متوسط سنتی متوسطه پایین و پایین هستند که از خرده بورژوازی شهری شهرنشینان روستایی و دانشجویان کلان شهرها که منشأ روستایی و شهرهای کوچک دارند، تشکیل شده اند. این گروه ها یک هدف مشترک دارند و آن استقرار حکومت اسلامی و اجرای شریعت اسلامی به عنوان راه حلی برای مقابله با گفتمان مدرنیته غربی است (دکمیان، ۱۳۷۷: ۱۱۲) نیروهای اسلامگرا با زنده کردن دوباره اسلام و شکل دادن به حال و آینده از طریق منابع، مفاهیم و گفتمان اسلامی در پی اثبات موجودیت خود در دنیای مدرن هستند. نظریه پردازان اسلام گرا بر قرآن و... و مجموعه احادیث گردآوری شده به دست نخبگان برجسته دین تکیه دارند. برخی از آنها از الگوهای گذشته برای جهاد و شهادت پیروی می کنند و ا کنند و از اسلام سیاسی به عنوان ایدئولوژی مبارزه و مقاومت در برابر گفتمان غالب و نماینده آن، گفتمان، یعنی حکومت های سکولار در جوامع اسلامی بهره میبرند. برخی نیز با ورود به عرصه سیاسی می کوشند از راه قواعد دموکراتیک قدرت سیاسی را به دست آورند و در جهت ساختن جامعه اسلامی گام بردارند. بنابراین اسلام دارای عناصر پیشرفت زایی است که از دارایی های غرب متمدن و پیشرفته برتر است؛ اما سبب پسماندگری مسلمانان و پیشرفت غربیها این است که مسلمانان ارزشها و اصول برجسته دین خود را رها کرده اند.» (سید، ۱۳۸۳: ۱۶). گفتمان اسلام گرا بر خلاف دولتهای مدرن و گفتمان مدرنیته که خواهان جدایی دین از سیاست بود، به دنبال کسب قدرت سیاسی و تشکیل دولت اسلامی برای اجرای دین است که تنها دانش معتبر در برابر گفتمان مدرنیته غربی به شمار می رود. در گفتمان اسلام گرایی، اسلام و سیاست آشکارا به هم گره میخورند و اسلام به عنوان قانون الهی جایگزین قانون سکولار می شود. از نظر نیروهای اسلام گرا اسلام قانونی است که در تمام مراحل زندگی بر رفتار و تصمیم های قانون گذاران نظارت و تأثیر دارد. بنیاد اصلی گفتمان اسلام گرایی در شعار اخوان المسلمین - که جریان قالب اسلام گرایی در جهان اسلام است - دیده می شود. آنها معتقدند: «خدا غایت ما پیامبر رهبر ما قرآن قانون ما و جهاد روش ما و کشته شدن (شهادت) در راه خدا بزرگترین آرزوی ماست» (حسینی، ۱۳۸۱: ۶۳) هدف اساسی آنها برپایی دولت اسلامی و اجرای شریعت

اسلامی به وسیله دولت است اسلام گرایان معتقدند اسلام بزرگترین نعمتی است که خداوند ارزانی داشته است اسلام تنها نماز خواندن و روزه گرفتن نیست؛ بلکه روش فراگیر اجتماعی اقتصادی سیاسی برای زندگی است که باید دنبال شود و وظیفه دولت، اجرای آن و حمایت از مسلمانان است.» (همان). اسلام گرایان با به دست گرفتن دولت از بالا در پی آناند زندگی و رفتار مسلمانان را براساس قوانین اسلامی شکل دهند و در واقع به تربیت سوژه هایی مسلمان در نظامی اسلامی بپردازند. هدف نهایی، آنها، ساختن تمدنی برپایه آموزه های دین اسلامی است که متفاوت با تمدن معاصر غربی باشد. بنابراین، اسلام گرایان با برساختن تفسیری خاص از اسلام، نیروهای رانده شده و خاموش را علیه مدرنیته غرب فعال میک کنند اسلام عقب مانده خشونت طلب خرافی و محافظه کار به اسلامی انقلابی، سیاسی جهادی دموکراتیک و تحول ساز تبدیل میشود و به این ترتیب دین اسلام به دست نیروهای اسلام گرا سیاسی میشود (عشماوی ۱۳۸۳: ۲) اسلام دالی است که اسلام سیاسی ممکن است فقط یکی از مدلولهایش باشد. این مدلول تفسیر اسلام گرایانی است که با مدرنیته غربی مخالفانند و خواهان مقابله و کنار زدن آن در جامعه خود هستند. اسلام به عنوان یک دال میتواند به یک اجتماع وحدت و هویت بخشد و نامی است که مسلمانان به وسیله آن خود را معرفی و تحقق می بخشند. اسلام نقطه مرکزی در گفتمان اسلام گرایی است. این گفتمان اسلام گرایی است که وضعیت موجود را معنا می بخشد و آینده خاص خود را بر واقعیت تحمیل میکند اسلام در بین مسلمین مظهر خوبی هاست و حکومت اسلامی بهترین نوع حکومت است اسلام گرایی طرحی است که می خواهد با تبدیل اسلام به عنوان دال برتر تمام مسلمانان را حول این دال جمع کرده، به آنها (دربرابر گفتمان مدرنیته هویت و انسجام جمعی بخشد (سعید، ۱۳۷۹: ۵۰). مصداق های عینی این نیروهای گفتمانی در این موارد مشاهده می شود: گروه اخوان المسلمین از آغاز پایه گذاری به دست حسن البنا در صدد کسب قدرت سیاسی و اجرای قوانین اسلامی در مصر بودند اخوان المسلمین سوریه و اردن نیز شاخه های دیگر این گروه هستند. طی یکی دو سال گذشته اخوان المسلمین مصر با سقوط دولت مبارک توانست به طور دموکراتیک حاکمیت سیاسی را به دست گیرد؛ ولی در برابر رقیبان سیاسی و گفتمانی خویش نتوانست قدرت سیاسی اش را حفظ کند و به طور غیردموکراتیک از حاکمیت سیاسی به زیر کشیده و فعالیتهايش نیز ممنوع اعلام شد. در سوریه نیز اخوان المسلمین تحت تأثیر برادران اخوانی خود در مصر با حاکمیت سیاسی در حال جنگ داخلی هستند. در اردن نیز این گروه ها فعال اند و جایگزین حاکمیت کنونی به شمار می آیند حزب نجات اسلامی نیز خواهان ورود به سیاست و اجرای قوانین اسلامی در الجزایر است. این گروه اسلامی نیز از منتقدان دولت فعلی الجزایر است و فعالیتهايش را به طور قانونی و غیرقانونی برای کسب قدرت سیاسی ادامه میدهد ماهاتیر محمد در حزب اسلامی مالزی راشد الغنوشی در حزب النهضة تونس و اردوغان در حزب عدالت و توسعه، ترکیه گروههای اسلام گرایی هستند که به طور دموکراتیک به قدرت سیاسی دست یافتند و براساس قواعد اسلامی جامعه را سازماندهی کردند. حزب جماعت اسلامی، پاکستان از احزاب قدیمی پاکستان، در رقابت های سیاسی کسب قدرت سیاسی فعالیت می کند و خواهان اجرای احکام اسلامی در جامعه پاکستان است. طالبان افغانستان و سازمان مخفی القاعده نیز از دیگر اسلام گرایانی اند که به صورت غیردموکراتیک در پی برپایی جامعه اسلامی هستند اسلام گرایان حاکم ایرانی و عراقی را نیز نباید از دایره اسلام گرایان جدا کرد.

۳-۴- مدل مفهومی

۴-۴- مدل تحلیلی

سطح منش

مقاومت اسلامی به عنوان نوعی نوع زیست، تفکر مقاومت اسلامی، منتج به بیداری اسلامی، عملگرایی و کارکرد گرایی رهبران جبهه مقاومت، اشاعه و ترویج مشی مقاومت اسلامی، عدم مرز بندی جغرافیایی ارزیابی و رصد گسترش مقاومت اسلامی

۵- یافته های تحقیق

۵-۱- آمار توصیفی متغیر های پژوهش

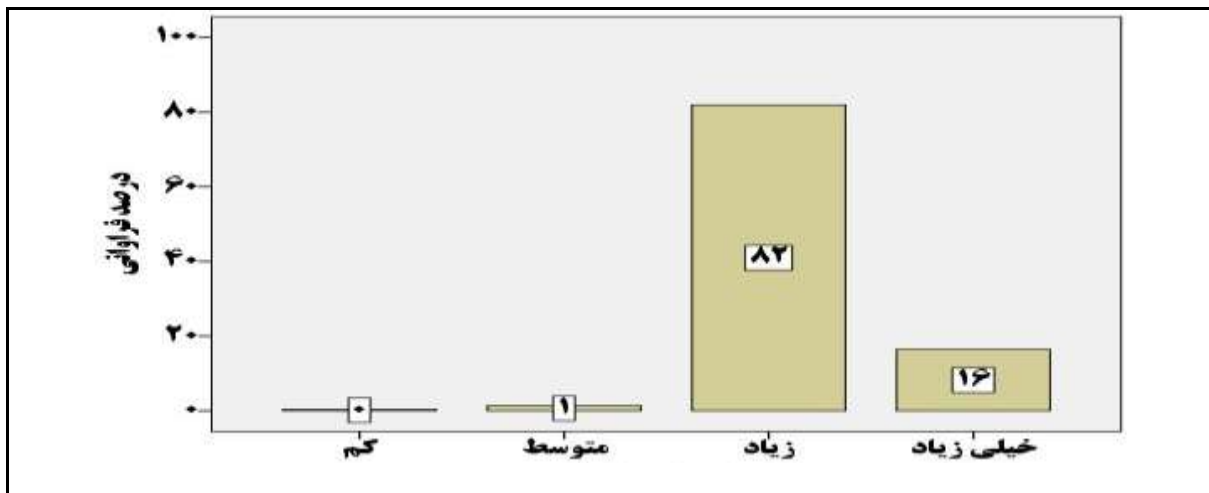
در ابتدا به تبیین میزان این متغیرها با استفاده از آمار توصیفی می پردازیم.

۵-۱-۱- متغیر پژوهش های دانشگاهی

از بین ۳۰۰ آزمودنی مورد بررسی، ۱ نفر (۱٪) دارای پژوهش های دانشگاهی کم و ۴ نفر (۱٪) پژوهش های دانشگاهی متوسط و ۲۴۵ نفر (۸۲٪) پژوهش های دانشگاهی زیاد و ۵۰ نفر (۱۶٪) پژوهش های دانشگاهی خیلی زیاد بوده اند. (جدول و نمودار ۵-۱-۱). یعنی بیشتر آزمودنی ها دارای پژوهش های دانشگاهی زیاد هستند.

جدول ۵-۱-۱: جدول فراوانی متغیر پژوهش های دانشگاهی

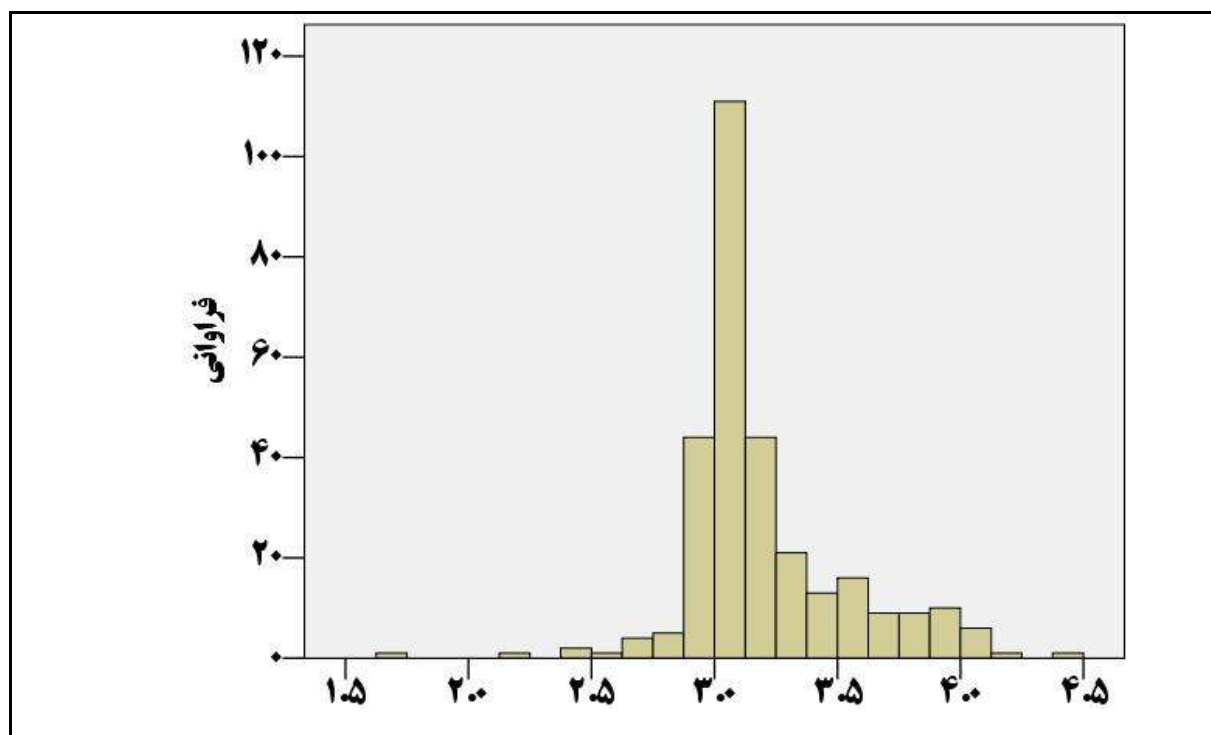
پژوهش های دانشگاهی	فراوانی	درصد	درصد پاسخ گو
خیلی کم	۰	۰	۰
کم	۱	۱	۱
متوسط	۴	۱	۱
زیاد	۲۴۵	۸۲	۸۲
خیلی زیاد	۵۰	۱۶	۱۶
جمع	۲۹۹	۱۰۰	۱۰۰
بی پاسخ	۰	۰	-
جمع کل	۳۰۰	۱۰۰	-

نمودار ۱-۵: نمودار میله ای متغیر پژوهش های دانشگاهی

جدول ۲-۵: آمار توصیفی متغیر پژوهش های دانشگاهی									
متغیر	میانگین	میانه	مد	واریانس	انحراف معیار	دامنه تغییرات	حداقل	حداکثر	چولگی برجستگی
پژوهش های دانشگاهی	۳	۳	۳	۰/۱	۰/۳	۳	۱	۴	۰/۶
	۲/۳								

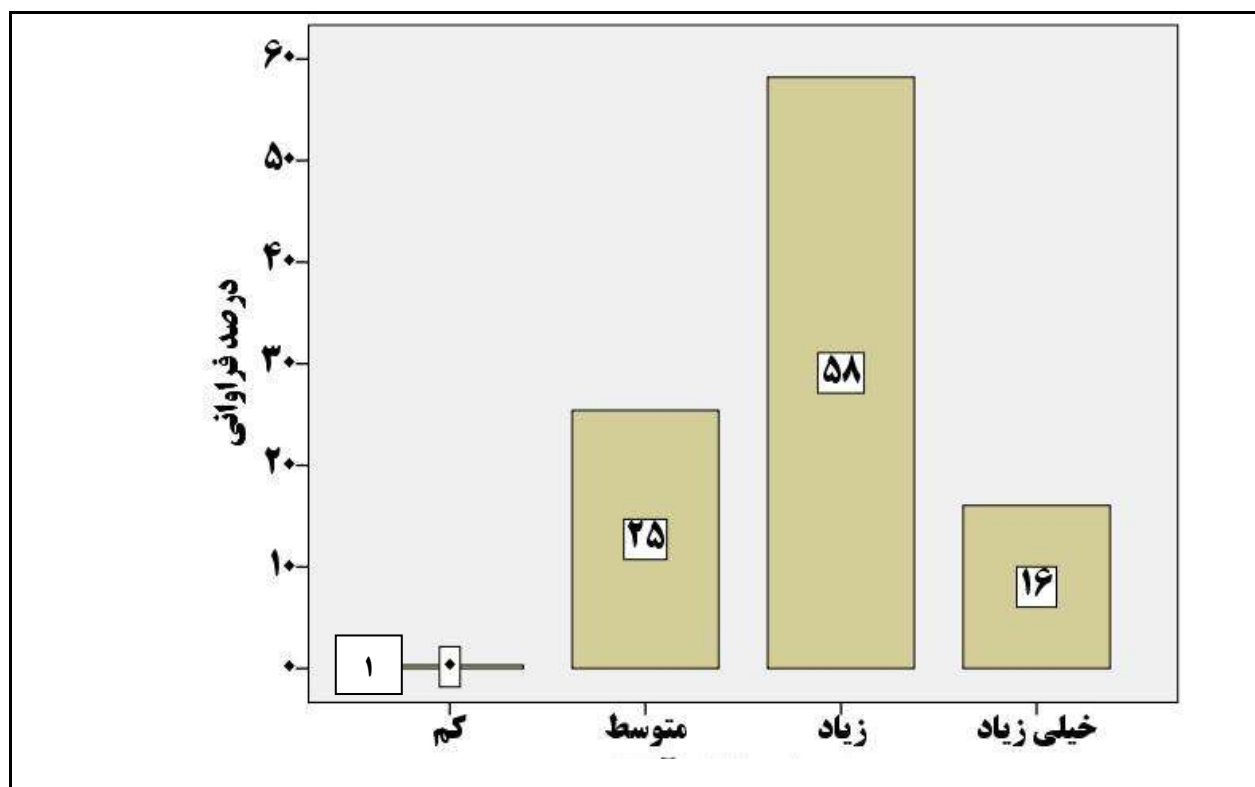

نمودار ۲-۵ نمودار هیستوگرام پژوهش های دانشگاهی

۳-۵ مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی

جدول ۱-۳-۵ فرآوانی مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی

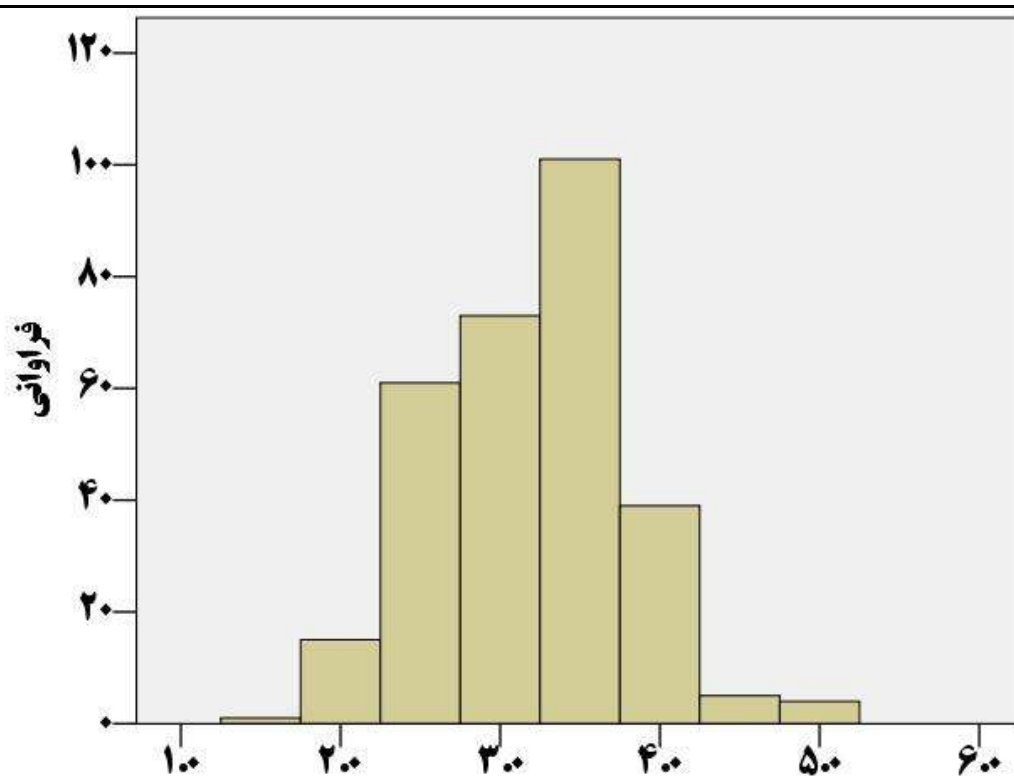
مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی		فراوانی	درصد	درصد پاسخ گو
پاسخ گو	خیلی کم	۰	۰	۰
	کم	۱	۱	۱
	متوسط	۷۶	۲۵	۲۵
	زیاد	۱۷۴	۵۸	۵۸
	خیلی زیاد	۴۸	۱۶	۱۶
	جمع	۲۹۹	۱۰۰	۱۰۰
بی پاسخ		۰	۰	-
جمع کل		۲۹۹	۱۰۰	-

نمودار ۱-۳-۵ نمودار میله ای مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی

جدول ۴-۵: آمار توصیفی مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی

مولفه	میانگین	میانه	مد	واریانس	انحراف معیار	دامنه تغییرات	حداقل	حداکثر	چولگی	برجستگی
پژوهش های ملی دانشگاهی	۳	۳	۳	۰/۱	۰/۳	۴	۱	۵	۰/۱	۰

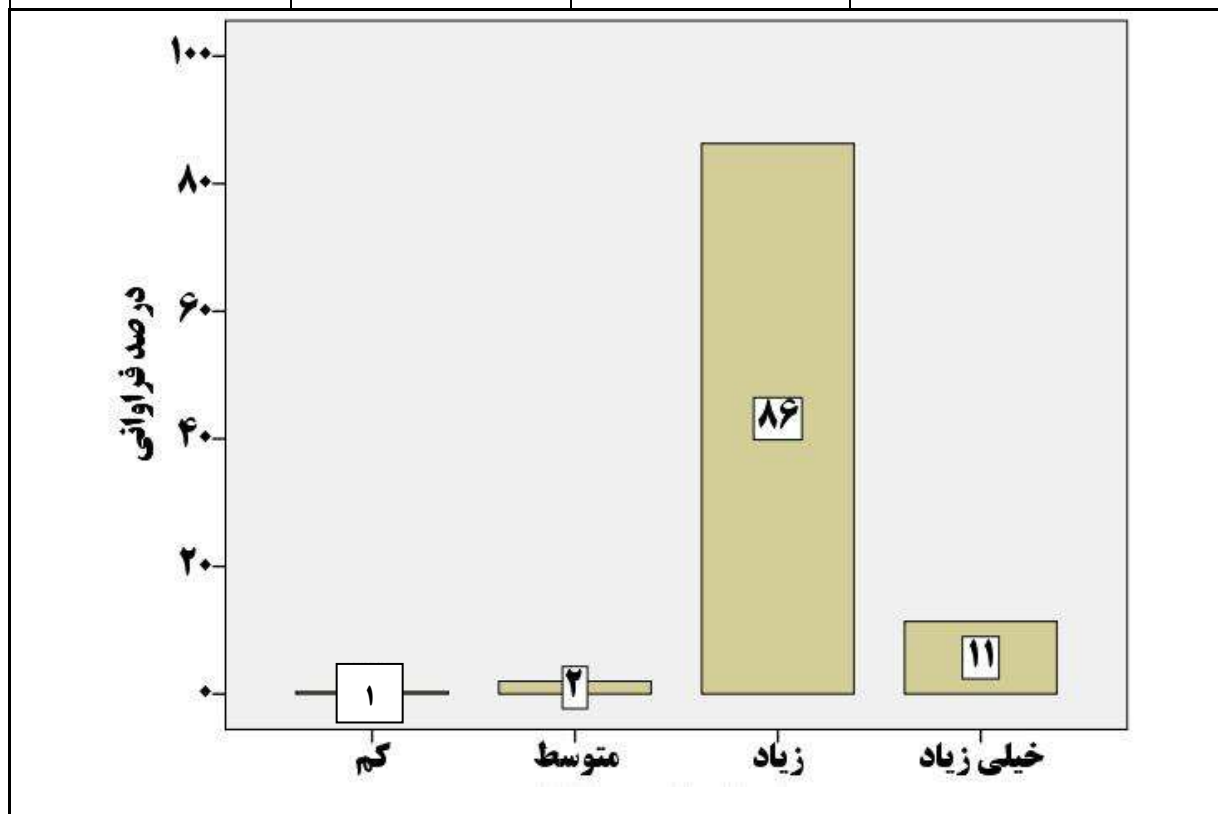

نمودار ۴-۵: نمودار هیستوگرام مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی

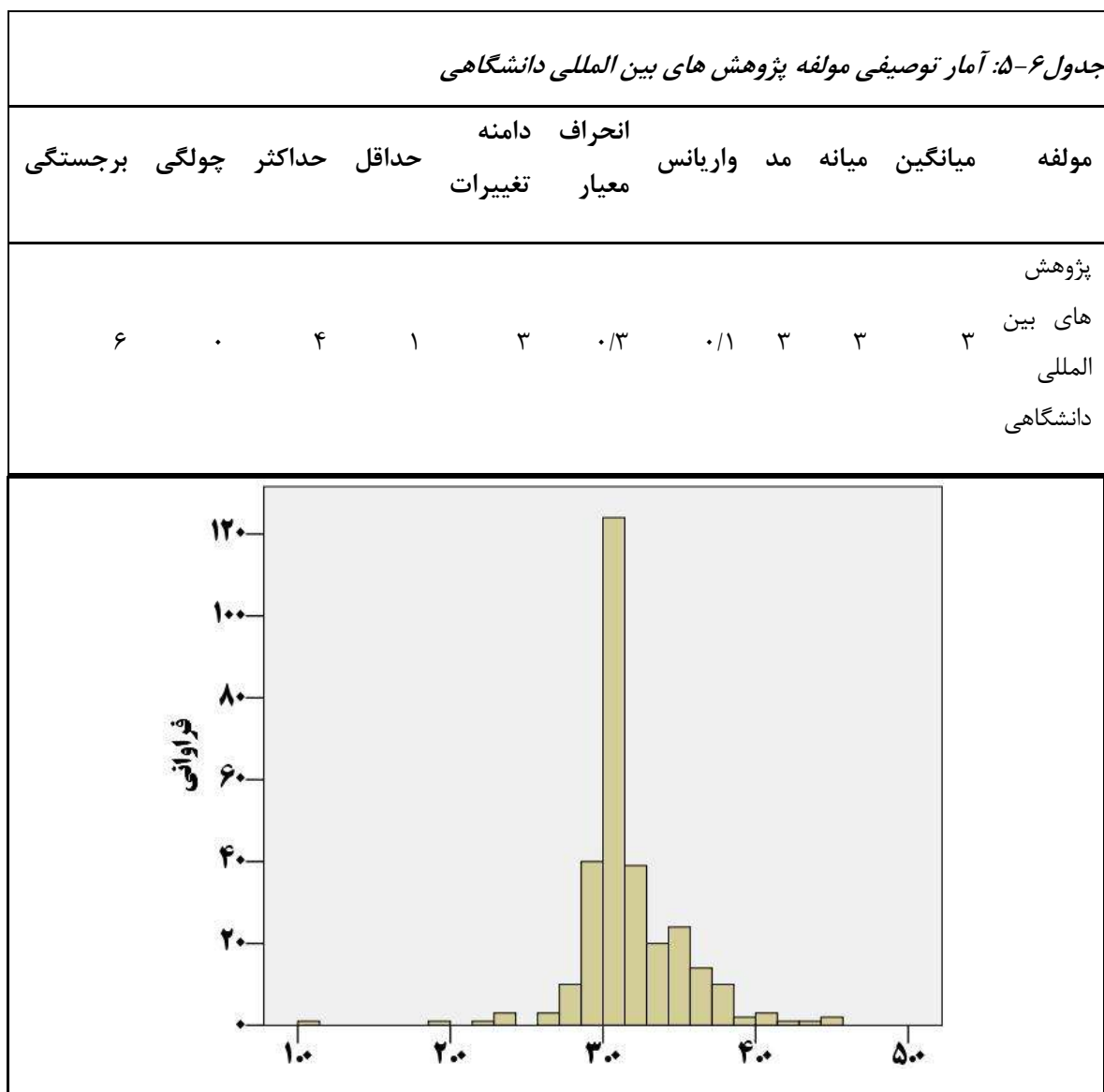
۵-۵ مولفه پژوهش های بین المللی دانشگاهی

جدول ۵-۵: جدول فراوانی مولفه پژوهش های بین المللی دانشگاهی

مؤلفه پژوهش های بین المللی	فراوانی	درصد	درصد پاسخ گو
خیلی کم	۰	۰	۰
کم	۱	۱	۱
متوسط	۶	۲	۲
زیاد	۲۵۸	۸۶	۸۶
خیلی زیاد	۳۴	۱۱	۱۱
جمع	۲۹۹	۱۰۰	۱۰۰
بی پاسخ	۰	۰	-
جمع کل	۲۹۹	۱۰۰	-

نمودار ۵-۵ نمودار میله ای مولفه پژوهش های بین المللی دانشگاهی

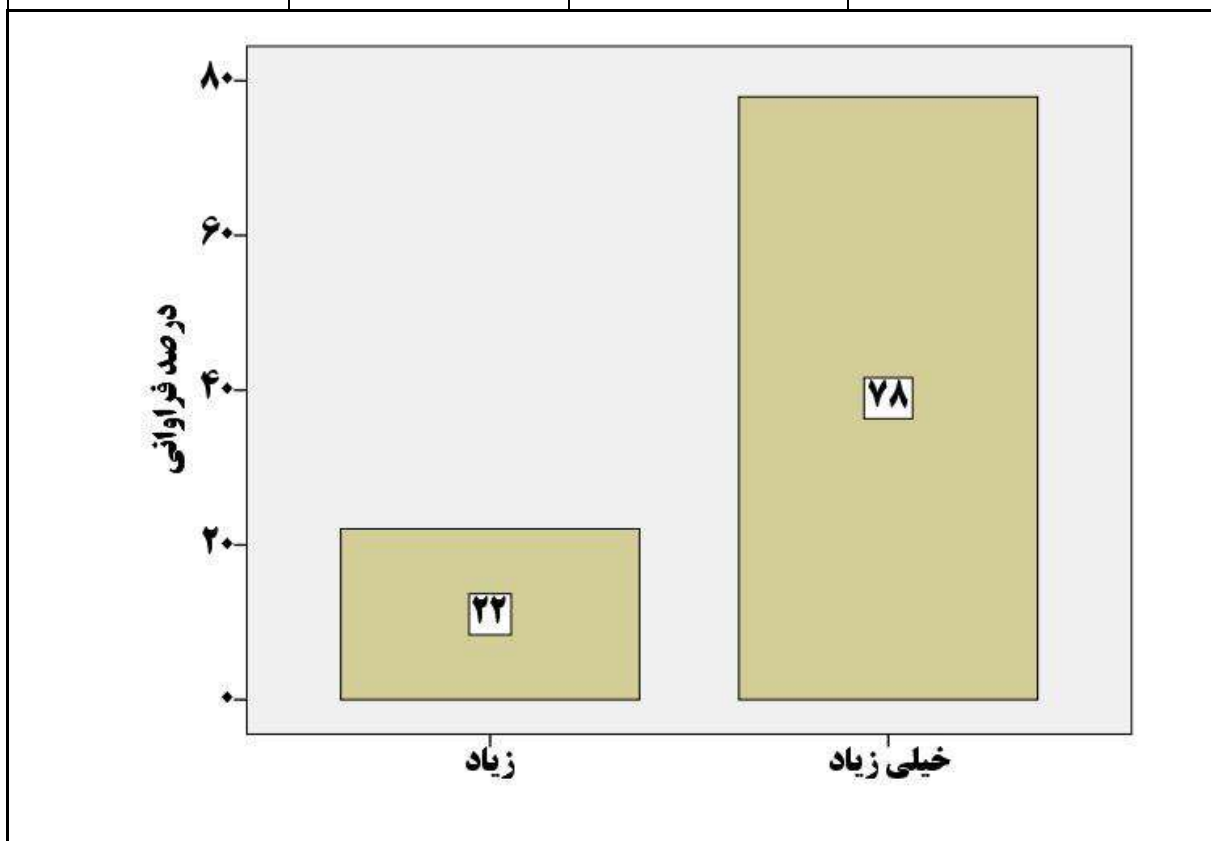
نمودار ۵-۶: نمودار هیستوگرام مولفه پژوهش های بین المللی دانشگاهی

۷-۵ آمار توصیفی متغیر گفتمان مقاومت اسلامی

جدول ۷-۵: جدول فراوانی متغیر گفتمان مقاومت اسلامی

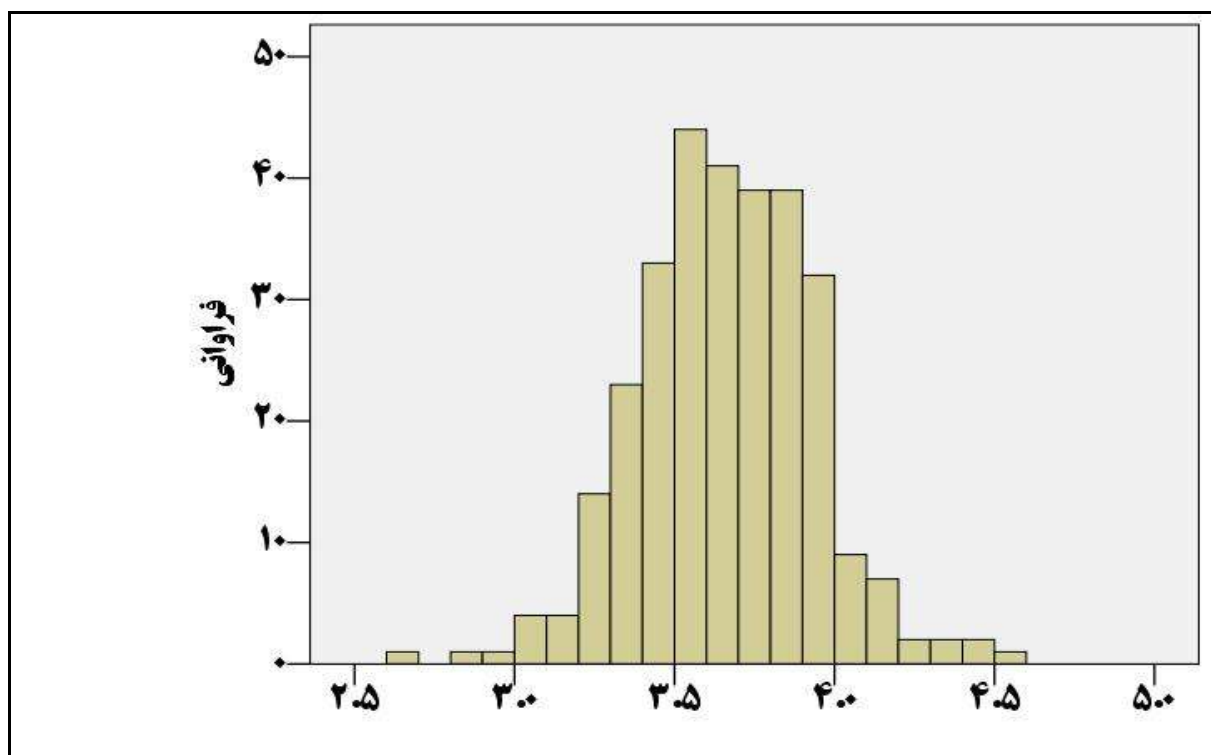
گفتمان مقاومت اسلامی		فراوانی	درصد	درصد پاسخ گو
خگو	خیلی کم	۰	۰	۰
	کم	۰	۰	۰
	متوسط	۰	۰	۰

زیاد	۶۶	۲۲	۲۲
خیلی زیاد	۲۳۳	۷۸	۷۸
جمع	۲۹۹	۱۰۰	۱۰۰
بی پاسخ	۰	۰	-
جمع کل	۲۹۹	۱۰۰	-

نمودار ۷-۵ نمودار میله ای متغیر گفتمان مقاومت اسلامی

جدول ۸-۵: آمار توصیفی گفتمان مقاومت اسلامی										
متغیر	میانگین	میانه	مد	واریانس	انحراف معیار	دامنه تغییرات	حداقل	حداکثر	چولگی	برجستگی
گفتمان مقاومت اسلامی	۳	۳	۳	۰/۱	۰/۳	۲	۲	۴	۰	۱

نمودار ۸-۵: نمودار هیستوگرام گفتمان مقاومت اسلامی

۹-۵- بررسی فرضیات تحقیق:

آیا متغیر گفتمان مقاومت اسلامی دارای توزیع نرمال می باشد؟

برای پاسخ به این پرسش، فرضیه زیر را مورد بررسی قرار می دهیم:

فرضیه: متغیر گفتمان مقاومت اسلامی دارای توزیع نرمال می باشد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است. در این آزمون، فرض صفر و فرض مقابل به صورت

زیر است:

فرض صفر: متغیر گفتمان مقاومت اسلامی دارای توزیع نرمال می باشد.

فرض مقابل: متغیر گفتمان مقاومت اسلامی دارای توزیع نرمال نمی باشد.

جدول ۹-۵: آزمون کلموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیر گفتمان مقاومت اسلامی

آماره آزمون	۰/۸۳۶
تعداد	۲۹۹
p- مقدار	۰/۴۸۷

* معنی دار در سطح ۰/۰۵

بر اساس نتایج به دست آمده از ۲۹۹ آزمودنی، مقدار آماره آزمون ۰/۸۳۶ و p- مقدار ۰/۴۸۷ می باشد، بنابراین فرض صفر در

سطح ۰/۰۵ رد نمی شود. پس متغیر گفتمان مقاومت اسلامی، دارای توزیع نرمال می باشد. بنابراین برای بررسی فرضیه

پژوهش می توان از آزمون همبستگی پیرسن استفاده نمود.

۱۰-۵ بررسی فرضیه های تحقیق:

فرضیه اصلی:

۱- آیا پژوهش های دانشگاهی در گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد؟

برای پاسخ به این پرسش، فرضیه زیر را مورد بررسی قرار می دهیم:

فرضیه (۱): پژوهش های دانشگاهی در گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد.

برای بررسی این فرضیه بر اساس نظرات آزمودنی ها از آزمون همبستگی پیرسن استفاده شده است. در این آزمون، فرض صفر و فرض مقابل به صورت زیر است:

فرض صفر: پژوهش های دانشگاهی در گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر ندارد. (میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر صفر است.)

فرض مقابل: پژوهش های دانشگاهی در گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد (میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر صفر است.)

جدول ۱۰-۵: آزمون همبستگی پیرسن برای بررسی رابطه بین دو متغیر (پژوهش های دانشگاهی و گسترش گفتمان مقاومت اسلامی)

۰/۳۹۲	ضریب همبستگی پیرسن
۲۹۹	تعداد
* کمتر از ۰/۰۰۱	p- مقدار

* معنی دار در سطح ۰/۰۵

بر اساس نتایج به دست آمده از ۲۹۹ آزمودنی ها، میزان ضریب همبستگی پیرسن ۰/۳۹۲ و p- مقدار کمتر از ۰/۰۰۱ می باشد، بنابراین فرض صفر در سطح ۰/۰۵ رد می شود. پس پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد. (میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر، مخالف صفر است.) مثبت بودن ضریب همبستگی نشان دهنده رابطه مستقیم است. یعنی هر چه میزان پژوهش های دانشگاهی افزایش یابد در نتیجه گفتمان مقاومت اسلامی نیز افزایش می یابد. نمودار پراکنش زیر نیز موید این موضوع است.

سوال فرعی اول:

۱- آیا پژوهش های ملی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد؟

برای پاسخ به این پرسش، فرضیه زیر را مورد بررسی قرار می دهیم:

فرضیه فرعی اول: پژوهش های ملی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد

برای بررسی این فرضیه بر اساس نظرات آزمودنی ها از آزمون همبستگی پیرسن استفاده شده است. در این آزمون، فرض صفر و فرض مقابل به صورت زیر است:

فرض صفر: پژوهش های ملی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر ندارد. (میزان ضریب همبستگی بین مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی و متغیر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی صفر است.)

فرض مقابل: پژوهش های ملی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد. (میزان ضریب همبستگی بین مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی و متغیر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی مخالف صفر است.)

جدول ۱۱-۵: آزمون همبستگی پیرسن برای بررسی رابطه بین مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی و متغیر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی

ضریب همبستگی پیرسن	۰/۲۷۵
تعداد	۲۹۹
p- مقدار	* کمتر از ۰/۰۰۱

* معنی دار در سطح ۰/۰۵

بر اساس نتایج به دست آمده از ۲۹۹ آزمودنی ها، میزان ضریب همبستگی پیرسن ۰/۲۷۵ و p- مقدار کمتر از ۰/۰۰۱ می باشد، بنابراین فرض صفر در سطح ۰/۰۵ رد می شود. پس پژوهش ملی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی تاثیر دارد. (میزان ضریب همبستگی بین این دو، مخالف صفر است.) مثبت بودن ضریب همبستگی نشان دهنده رابطه مستقیم است. یعنی هر چه میزان پژوهش ملی دانشگاهی افزایش یابد در نتیجه گفتمان مقاومت اسلامی نیز افزایش (گسترش) می یابد.

۲- آیا پژوهش های بین المللی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد؟

برای پاسخ به این پرسش، فرضیه زیر را مورد بررسی قرار می دهیم:

فرضیه فرعی (۲): پژوهش های بین المللی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد.

برای بررسی این فرضیه بر اساس نظرات آزمودنی ها از آزمون همبستگی پیرسن استفاده شده است. در این آزمون، فرض صفر و فرض مقابل به صورت زیر است:

فرض صفر: پژوهش های بین المللی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی ندارد. (میزان ضریب همبستگی بین دو این دو، صفر است.)

فرض مقابل: پژوهش های بین المللی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی دارد. (میزان ضریب همبستگی بین دو این دو، صفر است.)

جدول ۱۲-۵: آزمون همبستگی پیرسن برای بررسی رابطه بین مولفه پژوهش های بین المللی دانشگاهی و متغیر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی

ضریب همبستگی پیرسن	۰/۱۴۱
تعداد	۲۹۹
p- مقدار	* کمتر از ۰/۰۰۱

* معنی دار در سطح ۰/۰۵

بر اساس نتایج به دست آمده از ۲۹۹ آزمودنی ها، میزان ضریب همبستگی پیرسن ۰/۱۴۱ و p- مقدار کمتر از ۰/۰۰۱ می باشد، بنابراین فرض صفر در سطح ۰/۰۵ رد می شود. پس پژوهش های بین المللی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد. (میزان ضریب همبستگی بین این دو متغیر، مخالف صفر است.) مثبت بودن ضریب همبستگی نشان دهنده رابطه مستقیم است. یعنی هر چه میزان پژوهش های بین المللی دانشگاهی افزایش یابد در نتیجه گفتمان مقاومت اسلامی نیز افزایش (گسترش) می یابد.

۱۲-۵ تحلیل رگرسیون

در ادامه برای بررسی تأثیر پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی، مدل رگرسیونی را بررسی می نماییم:

جدول ۱۲-۵: مشخصات مدل رگرسیونی پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی

R	۰/۴۱۲
ضریب تعیین	۰/۱۷۰
ضریب تعیین اصلاح شده	۰/۱۵۸

بر اساس جدول این مدل رگرسیونی دارای ضریب تعیین ۰/۱۷ می باشد، یعنی ۱۷٪ متغیر گفتمان مقاومت اسلامی توسط مولفه های متغیر پژوهش های دانشگاهی توضیح داده می شود.

جدول ۱۲-۵: جدول تحلیل واریانس مدل رگرسیونی پژوهش های دانشگاهی بر گفتمان مقاومت اسلامی

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره آزمون F	p- مقدار
رگرسیون	۳/۶۶۲	۴	۰/۹۱۶	۱۴/۹۵۹	کمتر از ۰/۰۰۱
خطا	۱۷/۹۳۲	۲۹۳	۰/۰۶۱		

کل	۲۱/۵۹۴	۲۹۷			
----	--------	-----	--	--	--

بر اساس جدول مدل رگرسیونی با متغیر پاسخ گفتمان مقاومت اسلامی و متغیر های مستقل پژوهش های دانشگاهی، دارای p -مقدار کمتر از ۰/۰۰۱ می باشد و در سطح ۰/۰۵ معنی دار می باشد. یعنی مولفه های متغیر پژوهش های دانشگاهی پیش بینی کننده های خوبی برای متغیر گفتمان مقاومت اسلامی می باشد و همچنین مولفه های پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی، تأثیر دارد.

متغیر	ضریب غیراستاندار	انحراف معیار	ضریب استاندارد شده	آماره آزمون t	p -مقدار
عرض از مبدا	۲/۶۹۹	۰/۱۴۴		۱۸/۷۴۱	کمتر از ۰/۰۰۱ *
پژوهش های بین المللی دانشگاهی	۰/۰۸۴	۰/۰۴۸	۰/۱۰۸	۱/۷۵۰	۰/۰۸۱
پژوهش ملی دانشگاهی	۰/۰۰۱	۰/۰۲۵	۰/۰۰۳	۰/۰۴۸	۰/۹۶۲

* معنی دار در سطح ۰/۰۵

بر اساس جدول مشخص می شود بر اساس ضریب استاندارد شده مولفه های پژوهش های بین المللی بیشترین تأثیر را بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی دارند.

۶- نتیجه گیری

۱-۱-۶ یافته های حاصل از آزمون

۲-۱-۱-۶ توصیف متغیر پژوهش های دانشگاهی

بدین منظور با توجه به به نتایج تحقیقات انجام گرفته و ادبیات نظری موجود در این زمینه، مولفه ها شناسایی شده و در قالب پرسشنامه شماره یک، در معرض ارزیابی خبرگان و صاحب نظران قرار گرفت. در پرسشنامه مذکور از پاسخ دهندگان درخواست گردید تا میزان تناسب هر یک از گویه های ۱۲ گانه را مشخص کنند. در این پرسشنامه، از طیف پیوستاری پنج گزینه ای لیکرت استفاده شد که از گزینه " کاملاً مناسب " تا " کاملاً نامناسب " را در بر می گیرد، بر اساس نظر خبرگان، ۱۲ گویه استخراج شده در دو مولفه کلی: پژوهش های ملی دانشگاهی و پژوهش های بین المللی دانشگاهی دسته بندی گردید. میانگین این متغیر برابر با (۳)، میانه آن برابر با (۳)، مد آن برابر با (۳)، انحراف معیار آن برابر با ۰,۳ و دامنه تغییرات (تفاضل کمترین و بیشترین مقدار مشاهده شده) برای این متغیر به ترتیب برابر با (۳) است. چولگی (۰,۶) برای پژوهش های دانشگاهی بیانگر اندکی چولگی مثبت یعنی همان متوسط بودن پژوهش های دانشگاهی بیشتر آزمودنی ها می باشد. (جدول ۴-۲)

۱-۲-۱-۶-۱ توصیف متغیر سیستم هزینه یابی کیفیت در مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی

متغیر پژوهش های دانشگاهی در مولفه پژوهش های ملی، از ۶ سوال پنج گزینه ای تشکیل شده است. میانگین این متغیر برابر با (۳)، میانه آن برابر با (۳)، مد آن برابر با (۳)، انحراف معیار آن برابر با ۰,۳ و دامنه تغییرات (تفاضل کمترین و بیشترین

مقدار مشاهده شده) برای این بعد متغیر برابر با (۴) است چولگی (۰,۱) برای مولفه پژوهش های ملی دانشگاهی، نیز بیانگر اندکی چولگی مثبت یعنی همان متوسط بودن پژوهش های ملی دانشگاهی می باشد. (جدول ۴-۴)

۲-۱-۲-۶- توصیف متغیر پژوهش های دانشگاهی در مولفه پژوهش های بین المللی

توصیف متغیر متغیر پژوهش های دانشگاهی در مولفه پژوهش های بین المللی، از ۶ سوال پنج گزینه ای تشکیل شده است. میانگین این متغیر برابر با (۳)، میانه آن برابر با (۳)، مد آن برابر با (۳)، انحراف معیار آن برابر با ۰,۳ و دامنه تغییرات (تفاضل کمترین و بیشترین مقدار مشاهده شده) برای این مولفه از متغیر برابر با (۳) است. (جدول ۴-۶)

۲-۱-۲-۶- یافته های مربوط به نرمال بودن توزیع متغیر گفتمان مقاومت اسلامی

برای بررسی این فرضیه از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف^۷ (آزمون نیکویی برازش) نرمال بودن متغیر گفتمان مقاومت اسلامی استفاده شده است. با توجه به اینکه آماره آزمون نرمال بودن ۰,۸۳۶ و p -مقدار ۰,۴۸۷ می باشد (بنابراین فرض صفر در سطح ۰,۰۵ رد نمی شود) پس متغیر گفتمان مقاومت اسلامی دارای توزیع نرمال می باشد و در نتیجه برای بررسی فرضیه پژوهش از آزمون همبستگی پیرسن استفاده گردید. (جدول ۴-۱۳)

۲-۱-۲-۶-۱- توصیف متغیر گفتمان مقاومت اسلامی

بدین منظور با توجه به به نتایج تحقیقات انجام گرفته و ادبیات نظری موجود در این زمینه، ابعاد شناسایی شده و در قالب پرسشنامه، در معرض ارزیابی خبرگان و صاحب نظران قرار گرفت. در پرسشنامه مذکور از پاسخ دهندگان درخواست گردید تا میزان تناسب هر یک از گویه های ۱۵ گانه را مشخص کنند. در این پرسشنامه، از طیف پیوستاری پنج گزینه ای لیکرت استفاده شد که از گزینه "کاملاً" مناسب " تا "کاملاً" نامناسب " را در بر می گیرد. بر این اساس از بین ۱۵ گویه ای که به عنوان متغیر گفتمان مقاومت اسلامی مطرح گردیده بود، بر اساس نظر خبرگان، ۳۰ گویه استخراج شده در سه مولفه کلی: دانش، نگرش و منش (رفتار) دسته بندی گردید. متغیر گفتمان مقاومت اسلامی؛ در مولفه دانش، از ۵ سوال پنج گزینه ای و در مولفه نگرش از ۵ سوال و در مولفه منش (رفتار) نیز از ۵ سوال، تشکیل شده است میانگین متغیر گفتمان مقاومت اسلامی، برابر با (۳)، میانه آن برابر با (۳)، مد آن برابر با (۳)، انحراف معیار آن برابر با ۰,۳ و دامنه تغییرات (تفاضل کمترین و بیشترین مقدار مشاهده شده) برای این متغیر برابر با (۲) است. چولگی تقریباً " صفر برای این متغیر، بیانگر همان عدم چولگی یعنی همان متقارن بودن متغیر گفتمان مقاومت اسلامی و تمرکز نمرات در اطراف مرکز و ایجاد یک قله در این قسمت از نظر آزمودنی ها می باشد. (جدول ۴-۱۲)

۲-۱-۲-۶-۲- یافته ها و نتایج مربوط به بررسی سوالات و فرضیات تحقیق

۲-۱-۲-۶-۲-۱- جهت پاسخ به این سوال که "آیا پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد؟" بر اساس نظرات آزمودنی ها از آزمون نسبت و آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج حاصل حاکی از آن است که با توجه به این که p -مقدار آزمون (کمتر از ۰,۰۰۱) کمتر از سطح معنی داری (۰,۰۵) است، لذا فرض صفر رد می شود. پس پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد. همچنین میزان ضریب همبستگی پیرسن ۰,۳۹۲ بوده و میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر مخالف صفر است. مثبت بودن ضریب همبستگی نشان دهنده رابطه مستقیم است یعنی هرچه میزان پژوهش های دانشگاهی افزایش یابد در نتیجه گفتمان مقاومت اسلامی نیز افزایش (گسترش) می یابد. (جدول ۴-۱۴).

بر اساس جدول (۴-۲۰) مدل رگرسیونی با متغیر پاسخ (ملاک) گفتمان مقاومت اسلامی و متغیر های مستقل پژوهش های دانشگاهی دارای p -مقدار کمتر از ۰/۰۰۱ می باشد و در سطح ۰/۰۵ معنی دار می باشد. یعنی مولفه های متغیر پژوهش های

دانشگاهی پیش بینی کننده های خوبی برای متغیر گفتمان مقاومت اسلامی می باشد و همچنین مولفه های پژوهش های دانشگاهی روی گسترش گفتمان مقاومت اسلامی تأثیر دارد.

۲-۲-۱-۶- جهت پاسخ به این سوال که "آیا پژوهش های ملی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تأثیر دارد؟" بر اساس نظرات آزمودنی ها از آزمون نسبت استفاده شد که نتایج حاصل حاکی از آن است که با توجه به این که p - مقدار آزمون (کمتر از ۰,۰۰۱) کمتر از سطح معنی داری (۰,۰۵) است، لذا فرض صفر رد می شود. پس پژوهش های ملی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تأثیر دارد. همچنین میزان ضریب همبستگی پیرسن ۰,۲۷۵ بوده و میزان ضریب همبستگی بین این دو، مخالف صفر است. مثبت بودن ضریب همبستگی نشان دهنده رابطه مستقیم است یعنی هرچه میزان پژوهش ملی دانشگاهی افزایش یابد در نتیجه گفتمان مقاومت اسلامی نیز افزایش (گسترش) می یابد (جدول ۴-۱۵)

۲-۲-۱-۶- جهت پاسخ به این سوال که "آیا پژوهش های بین المللی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تأثیر دارد؟" بر اساس نظرات آزمودنی ها از آزمون نسبت استفاده شد که نتایج حاصل حاکی از آن است که با توجه به این که p - مقدار آزمون (کمتر از ۰,۰۰۱) کمتر از سطح معنی داری (۰,۰۵) است، لذا فرض صفر رد می شود. پس پژوهش های بین المللی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تأثیر دارد. همچنین میزان ضریب همبستگی پیرسن ۰,۱۴۱ بوده و میزان ضریب همبستگی بین این دو، مخالف صفر است. مثبت بودن ضریب همبستگی نشان دهنده رابطه مستقیم است یعنی هرچه میزان پژوهش های بین المللی دانشگاهی افزایش یابد در نتیجه گفتمان مقاومت اسلامی نیز افزایش (گسترش) می یابد (جدول ۴-۱۶). لازم به ذکر است بر اساس ضریب استاندارد شده مدل رگرسیون، مولفه های پژوهش های بین المللی دانشگاهی و پژوهش های ملی دانشگاهی؛ به ترتیب بیشترین تأثیر را بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی دارند.

۲-۶- بحث و بررسی

الگوها، ابزارهای حاصل از تجارب گذشته می باشند. انتظار می رود هر الگویی مبتنی بر یک نظریه باشد که آن نظریه به نوبه خود منبعث از یک جهان بینی خواهد بود (رضایی و زینل زاده، ۱۳۹۲: ۱۲). هیچ حرفه ای نمی تواند خود را بی نیاز از الگو برداری و انتخاب الگوهای برتر بداند. انتظار می رود هر الگویی مبتنی بر یک نظریه باشد که آن نظریه به نوبه خود منبعث از یک جهان بینی خواهد بود (رضایی و زینل زاده، ۱۳۹۲: ۱۰). در زمینه پژوهش های دانشگاهی نیز الگوهای مطرح است. بر این اساس در پژوهش حاضر، مولفه های پژوهش های دانشگاهی از طریق مطالعات اکتشافی و نظرسنجی از خبرگان مورد شناسایی قرار گرفت و سپس این ابعاد و مولفه ها در قالب الگوی پیشنهادی در جامعه آماری مورد نظر به آزمون گذاشته شد. نتایج حاصل از آزمون الگو نشان داد که الگوی پیشنهادی دارای برازش مطلوبی است؛ بدین معنی که الگوی پیشنهادی، الگوی مناسبی است و هم چنین پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی تأثیر گذاری مستقیم و معناداری دارد؛ بدین معنی که با افزایش میزان پژوهش های دانشگاهی، گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی (در اقتضا زمانی و مکانی این تحقیق) افزایش (گسترش) می یابد. یافته های حاصل از آزمون فرضیه های پژوهش با نتایج پژوهش های مختلف مورد مقایسه و تحلیل قرار گرفت که به شرح ذیل است. یافته های پژوهش حاضر نشان داد که پژوهش های دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تأثیر دارد. این یافته با نتایج پژوهش های ابطحی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهش های خود به این نتیجه رسیدند که تحقیقات دانشگاهی در حوزه بصیرت افزایی؛ اثراتی مثبت و ماندگار در ترویج و اشاعه فرهنگ مقاومت داشته است. یافته های پژوهش حاضر نشان داد پژوهش های ملی دانشگاهی بر گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تأثیر دارد. این یافته با نتایج پژوهش های حسینی پور (۱۳۹۷) انطباق دارد. حسینی پور (۱۳۹۷)، دریافت از جمله عوامل موثر بر ترویج گفتمان مقاومت اسلامی، نگاه بومی و اسلامی در حوزه مدیریت و بالاخص آموزه های مدیریت اسلامی است. یافته های پژوهش حاضر نشان داد که پژوهش های بین المللی دانشگاهی بر

گسترش گفتمان مقاومت اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی شهید حاج قاسم سلیمانی تاثیر دارد. این یافته با نتایج قاسمی (۱۳۹۷) انطباق دارد. قاسمی (۱۳۹۷)، در پژوهش های خود دریافت که فراگیری جنبش و فعالیت های مقاومت اسلامی، نیازمند تنوع بخشی به تحقیقات علمی بین المللی است. به هر طریق، همان طور که به تفصیل اشاره گردید، هر یک از محققین ذکر شده بعضاً در راستای شناسایی و برخورد در جهت بررسی عوامل مرتبط یا موثر بر پژوهش های دانشگاهی، تحقیقات خود را انجام داده اند و به نتایجی هم دست یافته اند. اما پژوهش حاضر، هم از لحاظ محتوایی و هم از ساختاری و به تبع آن نتایج حاصل، تفاوت های چشمگیری با سایر تحقیقات انجام گرفته دارد که در ذیل به برخی از آن ها اشاره می گردد: الف- طبقه بندی و دسته بندی عوامل هر کدام از متغیرها ب- گستردگی، متفاوت بودن و تنوع جامعه آماری تحقیق حاضر نسبت به جوامع آماری سایر تحقیقات انجام شده که این مهم می تواند منجر به بروز نتایج قابل اعتمادتری گردد.

منابع و مآخذ

- ۱- بشیر، حسن (۱۳۸۵)، « روش عملیاتی تحلیل گفتمان »، انتشارات سروش
- ۲- بابی، سعید (۱۳۷۹)، « هراس بنیادین اروپامداری و ظهور اسلام گرایی »، ناشر: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران
- ۳- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۲)، «مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی» ، ناشر سمت
- ۴- حسینی زاده سید محمدعلی (۱۳۸۶)، « اسلام سیاسی در ایران» ناشر: دانشگاه مفید
- ۵- خاکی، غلامرضا (۱۳۷۸)، «روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی» ، تهران ، مرکز تحقیقات علمی کشور با همکاری کانون فرهنگی انتشاراتی درایت
- ۶- خاکی، غلامرضا (۱۳۸۲)، «روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی» ، تهران ، مرکز تحقیقات علمی کشور با همکاری کانون فرهنگی انتشارات: بازتاب، فوژان
- ۷- دکميجان، هراير (۱۳۷۷)، «اسلام در انقلاب: جنبشهای اسلامی معاصر در جهان غرب (بررسی پدیده بنیاد گرایی اسلامی)، ناشر: کیهان
- ۸- سرمد، زهره، بازرگان، عباس، حجازی، الهه، ۱۳۸۹ ، روش های تحقیق در علوم رفتاری، چاپ سیزدهم، انتشارات آگاه، تهران، صص. ۸۱-۱۷۷
- ۹- سکاران، اوما (۱۳۹۲)، « روش های تحقیق در مدیریت » ناشر: مرکز آموزش مدیریت دولتی
- ۱۰- شیولسون، ریچارد (۱۳۹۳)، استدلال آماری در علوم رفتاری: قسمت اول: استنباط آماری جلد ۲، ناشر: جهاد دانشگاهی ، واحد علامه طباطبائی ، چاپ نهم
- ۱۱- العثماوی، محمد سعید (الاسلام السياسي) ، انتشارات: مدبولی الصغیر
- ۱۲- کچویان، حسین (۱۳۸۳)، « تطورات گفتمان های هویتی ایران »، نشر نی ، چاپ سوم
- ۱۳- مک دائل، دایان (۱۳۸۰)، « مقدمه ای بر نظریه های گفتمان » ، ناشر: فرهنگ گفتمان، چاپ اول
- ۱۴- نیومن ( )، «شیوه های پژوهش اجتماعی رویکرد کمی و کیفی» ، نشر مهربان
- ۱۵- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۹)، «راهنمای عملی پژوهش کیفی» ، ناشر سمت
- ۱۶- یورگنسن، ماریانه (۱۳۸۹)، «نظریه و روش در تحلیل گفتمان» ، نشر نی
- ۱- بیرقی فرد، علی (۱۳۹۵)، «تبارشناسی نظری نظریه های جامعه شناسی محمدعلی همایون کاتوزیان»، (ارشد، دانشگاه آزاد)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس.
- ۱- امیری، سروش و کیانی (۱۳۹۸)، « گفتمان مقاومت شهید قاسم سلیمانی در دیپلماسی و روابط بین الملل» فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، دوره ۵، شماره ۲، شماره پیاپی ۱۸ ، صص ۳۰-۹۰

- ۲- باقری، شهلا و علی احمدی، محمود (۱۳۹۸)، «گفتمان مقاومت و تاثیر آن بر نوع دوستی و ایثارگری اجتماعی»، همایش منطقه ای پژوهش های کاربردی در علوم انسانی و علوم اسلامی، <https://civilica.com/doc/1018567>
- ۳- پرویزی، معین (۱۴۰۰)، «گفتمان مقاومت اسلامی و نقش شهید حاج قاسم سلیمانی در پیشبرد اهداف آن»، دومین همایش ملی بازنمایی گفتمان انقلاب اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم، تهران، <https://civilica.com/doc/1329076>
- ۴- دانایی فرد، حسن و امامی، سیدمجتبی (۱۳۸۶)، «استراتژی های پژوهش کیفی: تاملی بر نریه پردازی بنیاد» اندیشه مدیریت سال اول شماره دوم صص ۶۹-۹۷
- ۵- دبیری مهر، امیر؛ فرهادی محلی، محمود؛ متولیان، صباح؛ رازقی مله، هادی (۱۴۰۰)، «مولفه های فرهنگی گفتمان مقاومت اسلامی در خاورمیانه»، پژوهش های گفتمان فرهنگی مقاومت اسلامی، سال اول، شماره اول، بهار و تابستان
- ۶- سلیمانی، مجید؛ وفا، جعفر (۱۳۹۸)، «الگوی گفتمان سازی مقاومت از منظر قرآن»، فصلنامه علمی- پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب ایلامی دانشکده علوم انسانی اسلامی و قدرت نرم دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، سال نهم، شماره ۲۰
- ۷- نجفی، رامین؛ خراسانی، اباصلت؛ حقانی، محمود؛ ابوالقاسمی، محمود (۱۳۹۹)، «مفهوم پردازی روابط قدرت در فرایند پژوهش دانشگاهی»، نشریه مطالعات رفتار سازمانی، دوره ۹ شماره ۴ صص ۱-۴۳
- ۸- نوروزی، محمدجواد (۱۳۸۷)، «جمهوری اسلامی ایران در پنج گفتمان»، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال چهارم، شماره ۱۳، صفحات ۸۵-۱۱۶